

ผลการศึกษา

การศึกษาในครั้งนี้เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลการปรับเปลี่ยนการทอผ้าของชาวลัวะ บ้านเฮาะ ตำบลปางหินฝน อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่ โดยการสัมภาษณ์และการสังเกต การทอผ้าของสตรีชาวลัวะที่ทอผ้าเพื่อใช้เอง และสัมภาษณ์ผู้อาวุโสในหมู่บ้านรวมถึงผู้จำหน่ายผ้าทอในอำเภอแม่แจ่มโดยตรง และผู้นำหมู่บ้านเฮาะ สตรีชาวลัวะ รวมถึงร้านค้าที่นำผ้าทอของชาวบ้านเฮาะไปจำหน่าย ผู้ศึกษาขอเสนอผลของการศึกษาดังนี้

1. ประวัติความเป็นมาของชาวลัวะบ้านเฮาะ อำเภอแม่แจ่ม จังหวัดเชียงใหม่
2. วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ
3. กระบวนการทอผ้าของชาวลัวะ
4. ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนลวดลายพื้นผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ
 - 4.1 การผลิตเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน
 - 4.2 การผลิตเพื่อจำหน่าย

ประวัติความเป็นมาของชาวเขาเผ่าลัวะ บ้านเฮาะ

หมู่บ้านเฮาะเป็นหมู่บ้านเก่าแก่หมู่บ้านหนึ่งที่สามารถสืบค้นความเป็นมาได้ถึง 3 ชั่วคน กล่าวคือประมาณการได้ว่าการตั้งหมู่บ้านมากกว่า 150 ปีแล้วจากการสัมภาษณ์แม่อยู่ตุ๊ก สิริสุขากุล ผู้ที่มีอายุมากที่สุดในหมู่บ้านเฮาะ คืออายุ 94 ปี ทราบว่า เมื่อแรกเริ่มตั้งหมู่บ้านนั้นมีชาวลัวะอพยพมาจากไหนไม่ทราบมาตั้งรกรากอยู่ก่อนคนอื่น 2 ครอบครัวนำช้างมาเลี้ยงด้วย 8 เชือก มีขันทอง ขันเงิน ประจำตระกูลนำมาด้วย ผู้เฒ่าผู้แก่จำความได้ว่าในสมัยนั้นลัวะมีความยิ่งใหญ่ เผ่าพันธุ์มีศัตรารูธมากมายอย่างเช่น มีด ดาบ หอก ฯลฯ ต่างๆ ซึ่งปัจจุบันนี้ยังพอหาชมได้บ้างในบ้านบางหลังที่ยังมีการเก็บรักษาเอาไว้

ในสมัยรุ่นปู่-ย่า-ตา-ยาย ลัวะได้มาตั้งหมู่บ้านอยู่ใกล้ชาวเขาเผ่าม้งและกะเหรี่ยง มีระบบเศรษฐกิจที่พึ่งพากันอยู่บ้าง แต่ชาวลัวะมักจะพึ่งตนเองในลักษณะของเศรษฐกิจแบบพอเพียงชีพ หรือนำของแลกของ เช่นเอาข้าวไปแลกเกลือ เอาพืชไร่ไปแลกของใช้จากชาวม้งที่อยู่ใกล้เคียง

ชาวลัวะรุ่นก่อนจะมีระบบความเชื่อแบบการนับถือผี และมีพิธีกรรมในการบูชาบรรพบุรุษ แต่เมื่อคณะหมอสอนศาสนาคริสต์เข้าไปทำให้ชาวลัวะบ้านเฮาะในช่วง 2-3 ทศวรรษที่ผ่านมาหันไปนับถือศาสนาคริสต์กันเป็นจำนวนมากพอๆกับศาสนาพุทธและผี

ชาวลัวะบ้านเฮาะจะมีความสัมพันธ์เชิงเครือญาติ กับหมู่บ้านที่น้องชาวลัวะด้วยกันหลายหมู่บ้าน เช่น เป็นพี่น้องกับชาวลัวะบ้านมีดหลวงที่อยู่ทางทิศใต้ สัมพันธ์กับชาวลัวะบ้านแปะที่อยู่ทางทิศตะวันตก จนรวมไปถึงบ้านดงลัวะ บ้านละอูบในเขต อำเภอแม่ลาน้อย จังหวัดแม่ฮ่องสอน ที่อยู่ไม่ไกลกันมากนักด้วย นอกจากนั้นยังพบถึงลักษณะของการแต่งงานข้ามชาติพันธุ์ ระหว่างชาวลัวะกับชาวกะเหรี่ยงสะกอด้วย นับว่าเป็นการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมของชนเผ่าบนพื้นที่สูง

ระบบการปกครองของชาวลัวะบ้านเฮาะ

นายหมื่น ศิริเจริญ ได้พูดถึงการปกครอง รวมถึงภาษา ศาสนา และอาชีพของชาวลัวะบ้านเฮาะว่า มีการปกครองตามรูปแบบของทางราชการ โดยมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้นำของหมู่บ้าน ซึ่งในปัจจุบันบ้านเฮาะมี นายหมื่น ศิริเจริญ เป็นผู้ใหญ่บ้านปกครองลูกบ้าน 97 ครัวเรือน ประชากรรวม 600 คน มีประชากรที่เป็นเพศชายมากกว่าเพศหญิงอาศัยอยู่ร่วมกันในเขตวัฒนธรรมลัวะที่อยู่สูงกว่าใคร เพราะเขตที่ตั้งของบ้านเฮาะตั้งอยู่ในเขตอนุรักษ์ต้นน้ำแม่แจ่ม (ชั้น 1A) อยู่สูงกว่าหมู่บ้านชาวเขาเผ่าม้ง กะเหรี่ยงสะกอ หมู่บ้านอื่นๆที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

บ้านเฮาะมีผู้นำหมู่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านตามรูปแบบของกรมการปกครองขึ้นกับอำเภอแม่แจ่ม โดยมีบุคคลสำคัญในการปกครองบ้านเฮาะ (พ.ศ. 2547) ดังนี้

1. นายหมื่น ศิริเจริญ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
2. นายสง่าคา ยิ่งสินสุวิทย์	เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
3. นายสิงห์จันทร์ สิริสันต์กุล	เป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
4. นายเพชร ศักดิ์คองนันท์กุล	เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)
5. นายอินทวงค์ ดำรงค์เทิดธรรม	เป็นสมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)
6. นายเจลีชว วัชรไพพันธ์	เป็นสารวัตรกำนัน

ภาษา ภาษาพูดของชาวลัวะบ้านเฮาะใช้ภาษาในกลุ่มตระกูล มอญ-เขมร คล้ายคลึงกับพวก “ว้า” หรือ “ล้า” ในพม่าและมณฑลยูนนานในตอนใต้

ศาสนาที่ชาวลัวะบ้านเฮาะนับถือ

ชาวลัวะบ้านเฮาะจะนับถือผี-พุทธและศาสนาคริสต์ โดยมีศาลผีเสาะกางและโบสถ์ในหมู่บ้าน แต่อย่างไรก็ตามชาวลัวะนับถือผีมาแต่เดิม ถึงแม้ว่าต่อมาภายหลังเมื่อพระพุทธศาสนาเข้าไปถึงแล้ว ลัวะก็ยังนับถือผี ลัวะยึดถือพิธีกรรมต่างๆ คล้ายกับคนไทยวนในภาคเหนือ ผีที่ชาวลัวะนับถือมี ผีฟ้า ผีป่าหรือผีมอญ ผีขุนน้ำ ผีบ้าน ผีเมือง ผีอารักษ์ ผีเสื้อบ้าน ผีเสื้อไร่ ฯลฯ

การประกอบพิธีกรรมที่เกี่ยวกับผีทุกอย่าง โดยผู้ที่เป็นหัวหน้าถือว่า คือต้นตระกูลของผี หัวหน้ามีชื่อเรียกเป็นภาษาลัวะว่า ขุน หรือสะมาง สะมางเป็นคนที่ชาว ลัวะเกรงกลัว สะมางมีอำนาจในการตัดสินใจที่เกิดขึ้นในชุมชนลัวะในปัจจุบัน

อาชีพของชาวลัวะบ้านเฮาะ

อาชีพของชาวลัวะ คือ การปลูกข้าวไร่ไว้กินเองให้พอกินแต่ละปี ปัญหาของชาวลัวะบ้านเฮาะ คือ มีข้าวไม่เพียงพอต่อการบริโภค นอกจากการทำไร่ข้าวแล้ว ยังปลูกพืช เช่น ปลูกถั่ว บางครอบครัวก็ปลูกข้าวโพด ผัก ผลผสมผสานกันไปไม่มีการปลูกพืชเป็นอาชีพหลักที่แน่นอน

ภาพที่ 1 ลักษณะภูมิประเทศของบ้านเฮาะ

ภาพที่ 2 ป้ายปากทางเข้าหมู่บ้านเฮาะ

ชุดประจำเผ่าของสตรีชาวลัวะบ้านเฮาะ

นางแก้ว ยอดยิ่งมโนกุล อายุ 72 ปีให้สัมภาษณ์ถึงการแต่งกายของชาวลัวะบ้านเฮาะว่า สตรีชาวลัวะจะทอผ้าไว้ใช้ทุกครัวเรือน เพื่อใช้ในการสวมใส่ออกไปทำไร่ทำสวนและใช้สวมใส่ในโอกาสพิเศษ เช่น การเลี้ยงผีประหมู่บ้าน การแต่งงาน การขึ้นบ้านใหม่ ผ้าชิ้นที่สตรีชาวลัวะสวมใส่มีหน้าแคบและสั้นแค่ครึ่งน่อง มีผ้าสีดำพันน่องไว้ สวมเสื้อสีขาว มีพวงลูกปัดสีแดงคล้องอยู่ที่คอ เป็นเอกลักษณ์ของสตรีชาวลัวะ เสื้อผ้าที่สตรีชาวลัวะสวมเป็นฝีมือการทอผ้าของตนเอง ผ้าทอของชาวลัวะมีหน้าผ้าแคบ เพราะการทอแบบกี่เอวมีพื้นที่ในการทอที่จำกัด ผู้ทอจะใช้ประตูทางเข้าห้องนอนเป็นที่อิงความกว้างของหน้าผ้า โดยการทอผ้านั้นจะมีส่วนสัมพันธ์กับสภาพทางภูมิศาสตร์ การตั้งถิ่นฐาน เชื้อชาติ ตลอดจนเกี่ยวข้องกับเรื่องของระบบความเชื่อ ขนบประเพณี ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญในการดำรงชีวิต เพราะสิ่งเหล่านี้เป็นองค์ประกอบและเป็นข้อกำหนดในการเลือกใช้วัสดุ การออกแบบลวดลายและสีสันทนของผ้าทอ ไปจนถึงการกำหนดชนิดของผ้าเพื่อให้ใช้ได้เหมาะสมสอดคล้องกับอุดมการณ์พื้นฐานของการดำรงชีวิต

ภาพที่ 3 ชุดประจำเผ่าของสตรีชาวลัวะ

เครื่องประดับของสตรีชาวลัวะ

สตุนหรือกำไลข้อเท้า ซึ่งทำมาจากเส้นฝ้ายที่ใช้การพันเข้าเกลียวฝ้าย 3 เส้นเข้าด้วยกัน เสร็จแล้วนำไปชุบ ยางเคี้ย ซึ่งเป็นยางจากต้นไม้ชนิดหนึ่งคล้ายกับยางของต้นรัก จะได้สีดำหุ้มฝ้ายเอาไว้ลักษณะคล้ายกับการหุ้มด้วยพลาสติก ครั้งหนึ่งใช้งานได้เป็นเวลา 3 ปี จึงจะเปลี่ยนใหม่ ใช้สวมใส่ร่วมกับชุดประจำเผ่าหรือในงานพิธีกรรมต่างๆของหมู่บ้าน

ส่วนกำไลอีกชิ้นหนึ่งที่เป็นทองเหลือง ใช้หยาบมาดเป็นวงกลมพอเหมาะกับข้อเท้า เสร็จแล้วใช้ลวดทองเหลืองพันรอบๆ เท้าด้วยให้เป็นลักษณะขดลวดที่สวยงาม ใช้สวมใส่ประกอบกับชุดประจำเผ่า

ภาพที่ 4 สกุนหรือกำไลข้อเท้าและกำไลทองเหลือง

กำไลข้อมือ ทำด้วยเงินแถบ ที่ตีขึ้นรูปเป็นกำไลข้อมือ ใช้ใส่กับชุดประจำเผ่าในพิธีกรรมต่างๆ การสวมใส่กำไลเป็นการบ่งบอกถึงฐานะของผู้สวมใส่ หากผู้ใดสวมใส่กำไลเงินจำนวนมากก็ถือว่าผู้นั้นมีฐานะดี หากผู้สวมใส่น้อยวงก็ลดหลั่นลงไปตามฐานะของแต่ละคน

จี้หู จี้หูเป็นการทำขึ้นมาจากเงินเช่นกัน ซึ่งจะเป็นเงิน 100 เปอร์เซ็นต์ เป็นเครื่องประดับอีกชนิดหนึ่งที่ใส่ร่วมกับชุดประจำเผ่าและบ่งบอกถึงฐานะของผู้สวมใส่

สร้อยคอ เป็นเครื่องประดับที่ทำจากการนำลูกปัดสีส้มหรือสีแดงมร้อยเป็นสร้อยเป็นเส้นๆ กว่า 30-50 เส้นลดหลั่นความยาวลงมาให้ดูสวยงามสวมใส่ไว้ที่คอ ซึ่งเป็นเครื่องประดับที่สตรีชาวฉะต้องสวมใส่อยู่ตลอดเวลาไม่ว่าจะออกไปทำอะไรหรือแม้แต่งานพิธีกรรมต่างๆ

สร้อยร้อยคาง คือการนำลูกปัดสีแดงหรือสีส้มร้อยเป็นเส้นๆ ประมาณ 10-20 เส้นลดหลั่นลงมาเสร็จแล้วใช้สายผูกติดกับจี้หูด้านซ้าย ส่วนอีกข้างหนึ่งก็ผูกติดกับจี้หูด้านขวาให้เป็นการไต่ระดับลงไปตามคางของผู้สวมใส่ให้ดูสวยงามประกอบกับชุดประจำเผ่า

บทบาทผ้าทอลั้วที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

นายคำ ศิริสุชากุล อายุ 42 ปี ภรรยาคือนางชอน ศิริสุชากุล อายุ 38 ปี มีผ้าที่ทอเก็บไว้เพื่อจำหน่าย ได้เล่าถึงบทบาทผ้าทอของชาวฉะที่บ้านเฮาที่นำมาใช้ในชีวิตประจำวันตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันว่า

เสื้อสีขาวของสตรีฉะ เกิดจากการทอผ้าสีขาวทั้งผืนนำมาตัดแบ่งครึ่งแล้วเย็บต่อเป็นผืนลักษณะคล้ายกระสอบ คอรูปตัววี พับตะเข็บทั้งสองข้างเข้าเย็บเก็บตะเข็บ นำด้วยสีชนิดต่างๆ เช่น สีส้ม สีแดง ทำลวดลายสีสรรบนพื้นผ้า ความสำคัญของเสื้อขาวคือสตรีชาวฉะทุกคนต้องทอให้ได้ตั้งแต่เด็ก ส่วนมากอายุประมาณ 10 ปี จะสามารถทอผ้าชนิดนี้ได้แล้ว ระยะเวลาที่

ใช้ในการทอเสื้อจะตกอยู่ประมาณ 3-5 วัน รวมทั้งเย็บเป็นผืนและตกแต่ง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้ทอ สตรีชาวลาหะทุกคนต้องมีอย่างน้อย 3 ชุด เพราะเป็นชุดที่ต้องใส่ประจำวัน และใช้ในพิธีกรรม แม้ในบางพิธีกรรมจะใช้เสื้อสีดำแต่ข้างในก็ต้องใส่เสื้อสีขาวด้วย ในปัจจุบันจะใช้ด้ายที่ซื้อจากอำเภอแม่แจ่มเป็นส่วนใหญ่ ส่วนฝ้ายที่ปลูกและปั่นในครอบครัวในอดีตคงมีในบางครอบครัวซึ่งฝ้ายชนิดนี้ในอดีตถ้าจะให้ผู้ทอในงานศพต้องทอด้วยฝ้ายสีจากธรรมชาติเท่านั้น

ภาพที่ 5 เสื้อสีขาวของสตรีชาวลาหะบ้านเฮาะ

เสื้อสีดำสตรี เกิดจากการทอผ้าทั้งผืนด้วยสีดำนนำมาตัดครึ่งเย็บเช่นเดียวกับผ้าสีขาวจะต่างกันเพียงเสื้อสีดำจะเพิ่มการตกแต่งด้วยเส้นด้ายให้เป็นลวดลายการทอบนผืนผ้าอย่างประณีต ความสำคัญของฝ้ายชนิดนี้คือจะใช้สวมใส่เฉพาะในพิธีกรรมเท่านั้น คือ งานพิธีเลี้ยงผีเสาะสะก้าง และงานพิธีเลี้ยงผีฟ้าในไร่ ในการสวมใส่เสื้อสีดำจะสวมทับเสื้อสีขาว โดยมากสตรีชาวลาหะทุกคนจะเริ่มมีเสื้อชนิดนี้เมื่ออายุประมาณ 15 ปี และทุกคนต้องมีของตนเองอย่างน้อย 1 ชุด

ภาพที่ 6 เสื้อสีดำของสตรีชาวลาหะบ้านเฮาะ

ผ้าซิ่น ผ้าซิ่นลัวะเป็นผ้าทอที่ทอยากที่สุดในบรรดาผ้าทอลัวะทั้งหมด ยิ่งลายละเอียดมากยิ่งต้องใช้ความสามารถและความชำนาญสูง โดยมากสตรีชาวลัวะจะเริ่มทอผ้าซิ่นเมื่ออายุประมาณ 10 ปีขึ้นไป เริ่มจากลวดลายง่ายๆ ใช้เวลา 7-10 วัน เมื่อเกิดความชำนาญจึงเพิ่มลวดลายและความประณีตในการทอไปเรื่อยๆ โดยเฉลี่ยจะตกประมาณ 1 อาทิตย์ต่อผืน ผ้าซิ่นลัวะมีจุดเด่นที่วิธีการมัดข้อมลวดลายเส้นยืน หน้าแคบ ด้วยข้อจำกัดในทอผ้า และเครื่องมือมัดข้อมลวดลายผ้าซิ่นที่มีความยาวเพียง 1.5 เมตร เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ผ้าซิ่นลัวะมีหน้าแคบ

ภาพที่ 7 ผ้าซิ่นประจำเผ่าของชาวลัวะบ้านเฮาะ

ผ้าพันแขนและผ้าพันแข้งผู้หญิง เกิดจากการทอผ้าทั้งผืนแล้วนำมาตัดแบ่งเป็นผ้าพันแขนและผ้าพันแข้ง ในผ้าพันแขนส่วนใหญ่จะเย็บต่อให้เป็นรูปทรงกระบอก ส่วนผ้าพันแข้งที่มีผ้าผูกไว้อีกทีจะมีทั้งแบบที่ไม่เย็บรูปทรงกระบอกและเย็บทรงกระบอก โดยเวลาสวมใส่จะใช้เป็นลักษณะการม้วนหรือพันรอบแข้งแล้วใช้สกรูหรือห่วงที่ซื้อเท่าทับผ้าไว้ให้ติดกับแข้ง ใช้สวมใส่เพื่อป้องกันอันตรายจากแมลงหรือการเกาะเกี่ยวจากหญ้าหนามต่างๆ แต่ในปัจจุบันใส่เฉพาะผู้หญิงที่อายุเกิน 40 ปีขึ้นไป ส่วนวัยรุ่นจะหันมาใส่กางเกงวอร์มแทนและไม่นิยมใส่สกรูเพราะไม่สะดวกต่อการทำงานมีความเกะกะ (ห่วงสวมซื้อเท่าผู้หญิงลัวะเรียกว่า สกรู) สีนิยมในผ้าพันแข้งส่วนใหญ่จะเป็นสีดำ ส่วนผ้าพันแขนจะเป็นสีดำและสีขาว เวลาสวมใส่ผ้าพันแขนจะใส่เข้ากับชุดกับตัวเสื้อ เช่น เสื้อขาวปลอกแขนขาวหรือน้ำเงิน เสื้อสีดำปลอกแขนหรือผ้าพันแขนจะใช้สีขาวหรือสีดำ

จะเห็นได้ว่าการสวมเครื่องประดับต่างของชาวลัวะค่อยจางหายไปเพราะสตรีวัยรุ่นในปัจจุบันเห็นสิ่งที่ผู้เฒ่าผู้แก่กระทำมาตั้งแต่อดีตนั้นเป็นการเสียเวลาประกอบกับค่านิยมทางด้านสื่อเป็นสิ่งที่ทำให้วัฒนธรรมเหล่านี้ค่อยหายไป

ภาพที่ 8 ผ้าพันแข้งของสตรีชาวลัวะ

กางเกงผู้ชาย เป็นผ้าทอสีขาวและสีดำ 7 ชั้น มาเย็บต่อให้เป็นผืนรูป

ทรงกระบอกยาวถึงตาคุ่ม ความยากในการทอผ้าชนิดนี้คือ ความชำนาญในการตัดและเย็บเพราะความซับซ้อนจากการตัดและต่อให้ได้รูปทรงกระบอกสวยงาม จำเป็นอย่างยิ่งต้องใช้ความชำนาญด้วยข้อจำกัดในขนาดของผืนผ้าทอที่ต้องใช้ให้เกิดประโยชน์ที่สุด แต่ในปัจจุบันผ้าชนิดนี้สามารถหาซื้อได้ในอำเภอแม่แจ่ม ชาวลัวะส่วนหนึ่งจึงนิยมที่จะซื้อจากร้านจำหน่ายในพื้นที่ราบ ประกอบกับปัจจุบันโอกาสในการสวมใส่เริ่มน้อยลง และไม่สะดวกในการสวมใส่ สำหรับในพิธีศพยังมีความจำเป็นที่ต้องให้ผู้ตายสวมผ้าทอมือสีดำจากฝ่าย เพราะในความเชื่อของชาวลัวะ เชื่อว่าผีจะไม่เอาผ้าที่ซื้อจากคนพื้นราบและไม่ชอบผ้าชนิดอื่นที่ไม่ใช่ผ้าฝ้าย

เสื้อสีขาวผู้ชาย เป็นผ้า 4 ชั้น มาเย็บต่อเป็นผืนคล้ายเสื้อแบบจีนไม่มีกระดุม ตัวเสื้อจะเกิดจากผ้า 2 ชั้น นำมาเย็บต่อตะเข็บใต้รักแร้ทั้ง 2 ข้าง เว้นที่ตรงแขนสำหรับต่อแขน

ทรงกระบอก ตัวเสื้อจะปล่อยด้านหน้าไม่มีกระดุม ด้านหลังจะเย็บต่อแนวตามเส้นกระดูกสันหลังของผู้สวมใส่ ตกแต่งลวดลายด้านหน้าเป็นรูปสี่เหลี่ยม โอกาสในการสวมใส่เฉพาะในงานพิธีกรรมเท่านั้น โดยจะสวมเข้าชุดกับกางเกงสีขาวหรือสีดำ ที่มีคนละ 1 ชุดเท่านั้น

ภาพที่ 9 กางเกงและเสื้อขาวประจำชนเผ่าลัวะบ้านเฮาะ

ย่าม เป็นผ้าทอทั้งผืนตัดเป็น 2 ชิ้น เย็บขอบตกแต่งให้เป็นถุง ย่ามเป็นผ้าทอชนิดแรกที่เกิดที่เริ่มหัดทอผ้าลัวะใช้เรียนรู้การทอผ้าโดยมีแม่สอนลูก ความสำคัญของย่าม เมื่อนำไปใช้ในพิธีศพจะใช้จำนวน 3,5,7 หรือ 9 ใบ แล้วแต่ฐานะของผู้ตาย ภายในย่ามจะใส่ของใช้ผู้ตายนำไปใช้ในโลงศพ ในปัจจุบันย่ามจะถูกทอและออกแบบตามความพอใจของผู้ทอ โดยในอดีตย่ามลัวะจะทอสีพื้นขาวจากฝ้าย ขอบจะใช้สีแดงเลือดหมู ตกแต่งด้วยด้ายสีแดง สีนํ้าเงินและสีเหลืองแต่ในปัจจุบันย่ามของชาวลัวะจะทอด้วยสีสรรต่างๆที่เป็นการออกแบบลวดลายขึ้นเองตามจินตนาการของแต่ละบุคคล

วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลัวะตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน

นางรัตน ดา ยอดยิ่งมโนกุล อายุ 40 ปี ซึ่งเป็นลูกของนางแก้ว ยอดยิ่งมโนกุล ได้พูดถึงวัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะที่ใช้กันมาตั้งแต่ในอดีตจนถึงในปัจจุบันนี้ โดยวัสดุและอุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮะมีดังนี้

วัสดุที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ

ใยฝ้าย ฝ้ายเป็นพืชล้มลุกแต่ละต้นให้ดอกจำนวนมากลักษณะของดอกเป็นปุย แลดูคล้ายกับขนนกด้วยฟู ปุยเนื้อข้างในขยายตัวออกมาเป็นสีนวล ใยฝ้ายให้เนื้อผ้าได้หลากหลาย ลักษณะทั้งฝ้ายเนื้อบางจนถึงเนื้อหนาสามารถทอเป็นเนื้อผ้าโปร่งจนถึงแน่นมาก ทอเป็นผ้าเนื้อละเอียดจนถึงเนื้อผ้าที่หยาบมีปม ซึ่งเนื้อผ้าแต่ละลักษณะต่างก็มีหน้าที่ใช้สอยต่างกัน ผ้าที่ได้

จากเส้นใยฝ้ายเป็นที่นิยมของคนทั่วไปเพราะเมื่อตัดเย็บเป็นเสื้อผ้าสวมใส่แล้วจะรู้สึกเย็นสบาย ไม่ระคายผิวหนัง คุณซัพเห้งโจได้ดี ดูแลรักษาง่าย ที่สำคัญคือสามารถปลูกและผลิตเองได้ในทุกครัวเรือน อย่างไรก็ตาม เส้นใยจากฝ้ายอาจมีอายุไม่ยืนยาวเท่ากับเส้นไหม ด้วยเป็นเส้นใยจากพืชที่ย่อยสลายได้ง่ายกว่า ฝ้ายจึงเป็นวัสดุหลักที่ชาวลัวะใช้ในการทอเป็นผืนผ้า โดยในปัจจุบันนี้ชาวลัวะบ้านเฮาะยังคงปลูกฝ้ายไว้เพื่อทอผ้าบ้างเป็นบางครั้งรอบครัวแต่ก็ปลูกไม่มากเหมือนในอดีตที่ปลูกกันทุกครัวเรือน เนื่องจากในปัจจุบันมีพืชชนิดอื่นๆอีกหลากหลายที่ชาวลัวะปลูก และจากการที่มีฝ้ายขายตามท้องตลาดมากมายจึงทำให้ชาวลัวะเห็นว่าการซื้อง่ายกว่าที่ต้องปลูกเองและต้องใช้เวลาในการปลูก 4-5 เดือนกว่าที่จะได้เก็บนำมาปั่นเป็นเส้นด้ายอีก จึงทำให้การปลูกฝ้ายลดลงในปัจจุบัน แต่ก็ยังคงใช้เส้นใยฝ้ายแท้ในการนำมาทอเป็นผืนผ้าในปัจจุบัน ถึงแม้ว่าจะซื้อมาจากท้องตลาดก็ตามชาวลัวะก็จะเลือกซื้อแต่เส้นใยฝ้ายแท้เท่านั้น

ภาพที่ 10 ต้นฝ้ายหรือฝ้ายที่ชาวลัวะใช้ทอเป็นผืนผ้า

ใบเน่ เป็นภาษาของชาวลัวะ ต้นเน่เป็นไม้พุ่มมีใบที่แหลมยาวประมาณ 3 นิ้ว ใช้ในส่วนของการหมักทำสีย้อมผ้า โดยนำมาหมักแล้วนำไปต้มกรองเอากากของใบออกเสร็จแล้วนำมาย้อมผ้า จะได้สีขาวครีม ซึ่งชาวลัวะบ้านเฮาะใช้ทอเป็นเสื้อผ้าที่สวมใส่ในพิธีกรรมที่เป็นมงคล

ต้นสะน้อย เป็นภาษาของชาวลัวะที่ใช้เรียก สะน้อยเป็นไม้ยืนต้นที่ขึ้นตามไหล่เขาที่สูงชันเป็นไม้พุ่มชนิดหนึ่งที่ขึ้นต้นสูงประมาณ 4-5 เมตร มีใบเป็นรูปวงรีที่ไม่สมส่วน แต่ต้นสะน้อยนี้จะใช้ตรงส่วนของเปลือกไม้ที่ใช้ในการย้อมสี โดยการนำมอดมกรองเอาเปลือกไม้ที่ออกเสร็จแล้ว นำเส้นด้ายลงย้อม ได้สีน้ำตาลแดง และสีแดงแล้วแต่ความต้องการของผู้ย้อมสี ซึ่งชาวลัวะบ้านเฮาะใช้ในการทอเป็นลายคาดลัวะหรือบางคนอาจใช้ทอเป็นผ้าชิ้นสีแดง และข้อมเป็นต้น

ต้นเกื่อง เป็นต้นไม้ยืนต้นขนาดใหญ่ อยู่ตามป่าลึกในเขาที่มีอากาศที่เย็นชื้น ใบจะกว้างประมาณ 7-8 นิ้ว แต่ในส่วนที่ใช้ชาวลัวะจะใช้ในส่วนของการย้อมสี โดยการนำมอดมกรองเอาเปลือกไม้ทั้งนำเส้นฝ้ายลงแช่ไว้ประมาณ 3-4 ชั่วโมง นำขึ้นบีบน้ำทิ้ง ล้างด้วยน้ำเปล่า 1 รอบ

จึงนำออกตากแดด ก็จะ ได้สีส้มหรือสีโอรส ที่สวยงาม ใช้ในการนำมาตกแต่งเป็นด้ายเย็บเสื้อผ้า
 ลวดลายบนตัวเสื้อหรือใช้ทำข้อมเป็นต้น

ต้นเคี้ย เป็นภาษาเรียกของชาวลัวะ ต้นเคี้ยเป็นไม้ยืนต้นที่สูงใหญ่ มีใบเรียวยาว
 ขึ้นตามภูเขาที่สูงชัน ใช้ในส่วนของเปลือกไม้มาต้ม นำเส้นฝ้ายลงแช่บิหมาดๆเอาออกตากแดด
 สีที่ได้จะ ได้สีดำหรือใช้มัดข้อมตกแต่งเป็นลวดลายคาดลัวะที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลัวะ

ภาพที่ 11 สีข้อมผ้าของชาวลัวะที่ได้จากธรรมชาติ

อุปกรณ์ที่ใช้ในการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ

เพียน หรือภาษาท้องถิ่นของชาวลัวะเรียกว่า **แกล่ง** ซึ่งใช้ในการปั่นฝ้าย

โดยการนำฝ้ายมารวมกันแล้วปั่นให้ออกมาเป็นเส้นด้ายเพื่อใช้สำหรับในการทอเป็นผืนผ้า

ภาพที่ 12 เพียนหรือเครื่องปั่นฝ้าย

กัว หรือภาษาท้องถิ่นของชาวลัวะเรียกว่า กะวู้ง ซึ่งใช้ในการกรอเส้นด้ายเข้าใน กระสวยเพื่อเตรียมสำหรับไว้ทอผ้าเป็นเส้นด้ายพุ่ง อุปกรณ์ชนิดนี้เป็นอุปกรณ์ที่ใช้เฉพาะเผ่าลัวะ เท่านั้นคนพื้นราบหรือแม้แต่ชนเผ่าอื่นก็ไม่มีพบการใช้อุปกรณ์ชนิดนี้ ที่สำคัญอุปกรณ์ชนิดนี้เป็นอุปกรณ์ที่ชาวลัวะประดิษฐ์ขึ้นใช้เอง ซึ่งเป็นภูมิปัญญาของชาวลัวะที่บ่งบอกถึงเอกลักษณ์ของการทำผ้าทอได้อย่างดี

ภาพที่ 13 กัวหรือภาษาลัวะเรียกว่า กะวู้ง คือ เครื่องกรอด้ายหรือสาวด้าย

เข็มสะกิดเส้นด้าย เข็มสะกิดเส้นด้ายเป็นอุปกรณ์อีกชนิดหนึ่งที่มีความสำคัญในการทำ ลวดลายบนพื้นผ้าทอของชาวลัวะ เข็มสะกิดเส้นด้ายเป็นอุปกรณ์ที่ทำมาจากเหล็กนำเอามาตีขึ้นรูป เป็นเหล็กที่แหลมคมคล้ายกับเข็มเย็บกระสอบ มีความยาวประมาณ 10 นิ้ว มีด้ามจับตรงปลาย ซึ่งใช้ในการสะกิดเส้นด้ายหลังจากที่ทอผ้าออกมาได้เป็นพื้นผ้าเรียบร้อยแล้ว ต้องนำมาสะกิด ลวดลายที่มัดข้อมเอาไว้ขึ้นมาเป็นลวดลายที่สวยงามและประณีต เพราะต้องใช้เวลาในการนั่งสะกิด ทีละเส้นจึงทำให้เป็นเอกลักษณ์ลวดลายผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮาที่บ่งบอกถึงการเป็นเอกลักษณ์ เฉพาะชนเผ่าได้อย่างชัดเจน

ภาพที่ 14 เข็มสะกิด เป็นอุปกรณ์สำคัญในการทำลวดลายของชาวลัวะบ้านเฮา

กี่เอวหรือเครื่องทอผ้าของชาวลัวะ กี่เอวเป็นอุปกรณ์หลักที่ต้องใช้ในการทอผ้า ส่วนประกอบของกี่เอวจะประกอบไปด้วย ฟืมหรือแม่แบบซึ่งจะมีหน้าที่แคบ กระสวยสำหรับใส่เส้นฝ้ายใช้สอดผ่านเส้นด้ายยืนในขณะทอ และหนังมัดเอว ซึ่งทำจากหนังวัวใช้มัดเอวอ้อมข้างหลังเพื่อหามัดเอวให้ผู้อยู่ทอเอาไว้ กี่เอวเป็นเครื่องทอผ้าของชาวลัวะหรือชาวกะเหรี่ยงที่ยังใช้อยู่ในปัจจุบัน เป็นการนั่งกับพื้นเหยียดขาตรงไปข้างหน้า ปลายเท้าชิดกัน มีขอนไม้ยันเอาไว้หรือบางคนก็ใช้ยันกับขอบประตูห้องนอนของตนเอง และมีเชือกผูกที่ติดกับหนังอ้อมด้านหลังผู้อยู่ทอเพื่อยึดตัวผู้อยู่ทอเอาไว้ เพื่อไม่ให้ตัวของผู้อยู่ทอเลื่อนไปมา การทอแบบนี้สามารถที่จะยกเคลื่อนย้ายเปลี่ยนที่ทอได้สะดวก กี่เอวจึงเป็นอุปกรณ์ที่ชาวลัวะใช้ในการทอผ้าอยู่ในปัจจุบัน

ภาพที่ 15 กี่เอวหรือเครื่องทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ

วิธีการมัดย้อมสีผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮาะ

นางบัว วัชรไพรัตน์ อายุ 35 ปี ซึ่งเป็นสตรีชาวลัวะบ้านเฮาะที่ทอผ้าเก็บไว้จำหน่าย ได้พูดถึงการมัดย้อมผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮาะว่า “ในการย้อมสีฝ้ายของชาวลัวะนั้นใช้วิธีการมัดย้อมเส้นด้ายยืน ซึ่งจะแตกต่างจากการมัดย้อมของคนเมืองทั่วไป โดยการย้อมสีของชาวลัวะนั้นคือการนำเปลือกไม้สะน้อย ต้นเค็ง ต้นเคี้ย หรือใบเนมาแช่ทิ้งไว้ 1 คืน โดยไม่ได้ผสมเกลือหรือด่างใดๆทั้งสิ้นนำเปลือกไม้หรือใบไม้มาแช่กับน้ำเปล่า เสร็จแล้วจึงนำมาต้มเพื่อกรองเอาเปลือกไม้ ออก ให้เหลือเอาแต่น้ำ แล้วจึงนำฝ้ายที่ผ่านการปั่นเป็นเส้นฝ้ายแล้ว มามัดเป็นข้อๆยาวประมาณ 2-3 เซนติเมตร เอาลงแช่ในน้ำสีย้อมผ้า บางสีอาจใช้เวลาในการแช่ผ้าเอาไว้ 3-4 ชั่วโมง หรือบางสีอาจต้องแช่ทิ้งไว้ทั้งคืนจึงจะได้สีที่สวยงาม หลังจากนั้นนำมาบีบน้ำออกแล้วนำไปล้างน้ำเปล่า 1 ครั้ง จึงจะนำไปตากแห้ง เมื่อฝ้ายแห้งแคะการมัดออก จะได้ลวดลายที่มัดย้อม ฝ้ายที่มัดย้อมจะนำมาเป็นเส้นด้ายยืนจึงจะได้ลวดลายตามแนวขวางของผืนผ้าเต็มหน้าผ้า ซึ่งชาวลัวะบ้านเฮาะเรียกลวดลายที่ได้ว่า “ลายคาดลัวะ”

ภาพที่ 16 การมัดข้อมเส้นด้ายยืน

กระบวนการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ

นางรัตดา ยอดยิ่งมโนกุล อายุ 40 ปี ซึ่งเป็นสตรีชาวลัวะที่ทอผ้าเพื่อเก็บไว้จำหน่ายและไว้ใช้เองในครัวเรือน ได้สาธิตพร้อมกับเล่าถึงกระบวนการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะว่าจะใช้การนั่งทอด้วยกี่เอวหรือการทอแบบมัดเอว โดยผู้ทอจะต้องนั่งเหยียดขาตรงไปข้างหน้า ปลายเท้าชิดกันยื่นไว้กับขอนไม้หรือขอบประตูห้องนอน ดึงความยาวของเส้นด้ายออกมาเท่ากับตัวผู้ทอมัดก๊อติดกับหนังเพื่อเอาไว้ยึดข้างหลังผู้ทอเอาไว้ ไม่ให้ตัวผู้ทอเลื่อนไปมา มีฟืมอยู่ข้างหน้าผู้ทอ และมีกระสวยใช้สำหรับใส่ด้ายเพื่อสอดทอผ้า ในการเรียงเรียงเส้นด้ายยืนเพื่อทำเป็นลวดลายที่เรียกว่า “ลายคาดลัวะ” นั้น ใช้เส้นด้ายยืนที่ผ่านการมัดข้อมหรือเส้นด้ายที่อยู่ตามยาวของผืนผ้าจะได้ลวดลายตามแนวเส้นด้ายยืนเป็นความกว้างของผ้า

ภาพที่ 17 การทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ

ลวดลายผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮาะในอดีตและในปัจจุบัน

จากการได้สัมภาษณ์แม่อยู่ดัก ศรีสุชากุล อายุ 94 ปีและนางแก้ว ยอดยิ่งมโนกุล อายุ 72 ปี ผู้ซึ่งทอผ้าลัวะเพื่อไว้ใช้เองในครัวเรือน ได้กล่าวถึงลวดลายผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮาะในอดีตว่า ผู้หญิงทุกคนในหมู่บ้านเฮาะจะต้องทอผ้าเป็นตั้งแต่เด็ก เพราะจะต้องทอผ้าไว้ใช้เอง ต้องฝึกฝนได้ด้วยตนเอง ดังนั้นเด็กผู้หญิงชาวลัวะบ้านเฮาะทุกคนจึงจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องการทอผ้ามาตั้งแต่เด็ก การแต่งกายของผู้หญิงชาวลัวะในอดีตนั้นจะแต่งกายครบทุกอย่าง โดยสวมเสื้อสีขาวที่ทอขึ้นเอง สวมใส่ผ้าถุงที่มีหน้าแถบพอดิตัวผู้สวมใส่ มีลวดลายพื้นสีดำสลับกับลายคาดสีแดงและการมัดข้อมผ้าสีขาวที่ทออย่างประณีต มีผ้าพันที่ขาทั้ง 2 ข้าง และสวมใส่ สร้อยร้อยไว้ที่คางซึ่งทำจากลูกปัดสีแดงหลายๆเส้นสวมกำไลแขนที่ทำจากเงินแท้ เครื่องแต่งกายของผู้หญิงลัวะทุกคนจะเป็นการทอหรือผลิตขึ้นใช้เองหมดทุกอย่าง ในอดีตผ้าชิ้นของชาวลัวะบ้านเฮาะจะสวยงามมากเพราะการสร้างลวดลายของผู้หญิงแต่ละคนจะใช้ความประณีตในการทอ โดยใช้วิธีการมัดข้อมด้วยสีดำ ส่วนลวดลายสีแดงซึ่งเป็นลายคาดจะใช้เส้นใยไหมในการทอ มีลวดลายที่สวยงามประณีตเริ่มต้นจากการข้อม โดยใช้สีข้อมผ้าที่ได้จากธรรมชาติ ซึ่งได้จากต้นเน่ ต้นสะนอย ต้นเคือง และต้นเคี้ย และนำเปลือกไม้และใบไม้เหล่านี้มาทาบแล้วแช่ทำสีข้อมผ้า โดยนำเส้นฝ้ายที่ผ่านการปั่นเข้าเกลียวเป็นเส้นด้ายเรียบร้อยแล้วมัดข้อมเป็นเส้นด้ายยืน แล้วนำมาทอเป็นผืนผ้า โดยมีโครงสร้างของผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลัวะบ้านเฮาะ มีส่วนหัวผ้า ตัวผ้า และท้ายผ้า โดยส่วนหัวผ้าจะเป็นการนำเส้นด้ายสีขาวมาทอสลับกับเส้นด้ายสีแดงมีความกว้างประมาณ 0.5-1 เซนติเมตร

ส่วนผืนผ้าใช้ด้ายที่ผ่านการมัดข้อมแล้ว เป็นสีขาวสลับสีดำ และสีขาวสลับกับสีแดง มีความกว้างของลวดลายประมาณ 4-5 เซนติเมตร ซึ่งเรียกว่า “ลายคาดลัวะ” และส่วนท้ายของผ้าเป็นการทอสีขาวสลับกับสีแดงมีความกว้างของลายประมาณ 0.5-1 เซนติเมตร หลังจากทอผ้าเสร็จหนึ่งผืน โดยใช้เวลาในการทอ 2-3 อาทิตย์ หรือ 1 เดือนแล้วแต่ความชำนาญของแต่ละบุคคล หลังจากทอผ้าเป็นผืนเสร็จแล้วสตรีชาวลัวะจะนำผ้าทอมาสะกิดลวดให้ออกมาด้วยความสวยงามของการมัดข้อมรวมถึงการอวดฝีมือของผู้ทออีกด้วย ในวิธีการสะกิดนี้ในอดีตสตรีชาวลัวะจะใช้เข็มซึ่งทำขึ้นจากเหล็กมีปลายที่แหลมคม ใช้สะกิดตรงส่วนตัวชิ้นที่เรียกลายคาดลัวะ สะกิดตรงเส้นด้ายที่มีการมัดเอาไว้สีขาว สะกิดเส้นด้ายสีขาวขึ้นมาทีละเส้นเพื่อให้เป็นลวดลายอ่อนช้อย ดังเช่น สายน้ำที่ไหลในลำธาร ซึ่งบ่งบอกได้ถึงลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลัวะบ้านเฮาะและความสัมพันธ์กันระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติได้เป็นอย่างดี

ภาพที่ 18 ลวดลายผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮาะในอดีต

จากการศึกษาพบว่า การแต่งกายเป็นเครื่องมือทางสังคมในการสื่อความหมายที่มีหลักหรือกฎเกณฑ์ในการควบคุมสังคมอย่างเป็นระบบ การแต่งกายด้วยผ้าถุงหรือผ้าซิ่นลายคาดลัวะมีหลายความหมาย เช่นหมายถึงกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ ชนชั้นของสังคมลัวะหรืออาจหมายถึง ความเป็นผู้หญิง ความงาม การวัดคุณค่าของปัจเจกบุคคลก็ได้ ดังนั้นการแต่งกายแต่ละชุดที่ประกอบขึ้นจากชุดสิ่งของหนึ่งๆนั้นก็มีกฎเกณฑ์กำกับอยู่ กล่าวคือ ในอดีตในสังคมลัวะนั้นรูปแบบการแต่งกายของกลุ่มชาวลัวะมักไม่ค่อยแตกต่างกัน ลวดลายผ้าทอของชาวลัวะเป็นการสร้างภาพในบริบททางสังคมเป็นสื่อความหมายสำคัญที่ตกย้ำ ความจริงทางสังคมลัวะในระดับหนึ่งโดยเฉพาะความจริงในโลกสามัญ ลวดลายแต่ละลวดลายที่ถูกจัดอยู่บนผืนผ้าโดยเฉพาะ ลวดลายคาดลัวะที่มีการสะกิดขึ้น ปรากฏอย่างหนาแน่นอวดลวดลายที่สวยงาม ขอมแสดงให้เห็นรูปแบบการใช้ความคิดของสังคมชาวลัวะ

การผลิตผ้าของลัวะจึงเป็นกระบวนการทางสังคมในอดีตเป็นการผลิตที่มีความซับซ้อน ประกอบด้วยระบบขั้นตอนการผลิตเริ่มต้นจากการเลือกเส้นใย การจัดเรียงเส้นใยในการทอ ดังนั้นการผลิตผ้าทอจึงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างกันและกันเป็นเครื่องหมายบ่งบอกรูปแบบของสังคมและวัฒนธรรม

แม่ผู้ยักกล่าวอีกว่า ผู้หญิงชาวลัวะจะถ่ายทอดความรู้ในการผลิตผ้า จากแม่ไปสู่ลูกสาว พี่สู่น้อง ญาติสู่ญาติ ด้วยรูปแบบการสอนแบบธรรมชาติ ดังนั้นเมื่อเด็กโตพอที่จะทอผ้าได้ มีการสอนให้รู้จักการทอปฏิบัติการทำงานเริ่มจากความรู้ในเรื่องของสีและเส้นใยอย่างเป็นระบบจากง่ายไปสู่ระบบที่ซับซ้อน ให้รู้ให้เห็นจริงก่อนจะให้ลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ควบคุมอย่างใกล้ชิดเป็นการถ่ายทอดความรู้ เช่นเดียวกับกระบวนการเรียนรู้ในการผลิตผ้าก็เริ่มต้นระบบที่ง่ายไปสู่ระบบที่

ซับซ้อน จากการเรียนรู้เรื่องการทอที่ง่ายไปสู่ที่ยากที่สุดคือการสะกิด ซึ่งถ้าหากสะกิดไม่ถูกต้องแล้วก็จะไม่เกิดลวดลายที่สวยงามขึ้น ซึ่งผู้หญิงลัวะเกือบทุกคนจะต้องสามารถเรียนรู้กระบวนการผลิตทั้งหมด เช่นเดียวกับการเรียนรู้วิถีชีวิตทางสังคมที่ผู้หญิงมีหน้าที่สานทอชีวิตจากภายนอกสายตระกูลให้ผูกพันกับกลุ่มคนในสายตระกูล ลักษณะของการสืบทอดทักษะการทอผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะ ถ่ายทอดเทคนิคการสะกิดลวดลายบนผืนผ้า โดยใช้การถ่ายทอดจากแม่สอนลูก เป็นการถ่ายทอดลักษณะเด่นทางวัฒนธรรม เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ ที่สืบเนื่องกันมาโดยตลอด

นอกจากนี้ผู้ศึกษาพบว่าสังคมชาวลัวะควบคุมการผลิตผ้าของผู้หญิงลัวะด้วยบรรทัดฐานทางสังคมจากมาตรฐานของคู่ครอง กล่าวคือ ผู้หญิงลัวะที่จะเป็นภรรยาต้องทอผ้าได้ เพราะการมีคู่ครองนั้นเป็นการสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ในสังคมชาวลัวะ ความหมายของความเป็นหญิงอยู่ที่วิธีการทอผ้า โดยเฉพาะอย่างยิ่ง “ลวดลายผ้า” ลวดลายผ้าถูกใช้กำหนดและตัดสินคุณค่าทางสังคม คือ ลายผ้าบนผ้าแบบหนึ่งเป็นผ้าสำหรับผู้ชาย ส่วนลายผ้าอีกแบบหนึ่งโดยเฉพาะลายบนผ้าชิ้นของผู้หญิงก็จะเป็นลายของผู้หญิงเท่านั้น ขนาดของลวดลายจะแสดงถึงความแตกต่างทางอายุและคุณค่าความทางสังคม หญิงสาวลัวะจะนุ่งผ้าชิ้นที่มีการสะกิดลวดลายใหญ่ ส่วนคนแก่จะนุ่งลายสะกิดเล็ก คุณค่าของผู้หญิงวัดจากขนาดของลวดลายบนผ้า ถ้าผลิตลวดลายสะกิดขนาดใหญ่สวยงามมาก “แสดงว่าเป็นผู้หญิงขยัน” ในพิธีกรรมความเชื่อจะมีข้อห้ามและการควบคุมการผลิตผ้าของผู้หญิงลัวะ เช่น ห้ามทอผ้าในเวลากลางคืน ในช่วงที่มีพิธีเผาศพ พิธีกรรมประจำปี เป็นต้น

ภาพที่ 19 การสะกิดลวดลายบนผืนผ้าของชาวลัวะ

จากการสัมภาษณ์นางรัตดา ขอดยิ่งมโนกุล อายุ 40 ปี นางซอน ศิริสุชากุล อายุ 38 ปี และนางบัว วัชรไพโรพันธ์ อายุ 35 ปี กล่าวว่า การทอผ้าในปัจจุบันนั้นเส้นด้ายที่ใช้ในการทอผ้าซื้อมาจากตัวอำเภอแม่แจ่ม โดยนางรัตดาให้เหตุผลว่า เนื่องจากในปัจจุบันไม่มีที่ดินในการปลูก

ต้นฝ้ายเพราะใช้ปลูกพืชการเกษตร การซื้อเส้นด้ายจากตัวอำเภอมาทอง่ายและรวดเร็วกว่าการปลูก หลังจากนั้นจึงนำมามัดแล้วนำไปจ้างชาวอำเภอแม่แจ่มย้อมสีให้ ซึ่งสีที่ชาวอำเภอแม่แจ่มใช้ในการทอเป็นสีเคมีที่ซื้อมาจากตัวจังหวัดเชียงใหม่และมีราคาที่แพง ซึ่งไม่สามารถที่จะซื้อมาย้อมเองได้เพราะไม่มีเงินทุนที่จะซื้อมาย้อมเองได้ หลังจากที่ได้จากชาวอำเภอแม่แจ่มย้อมสีให้เสร็จก็จะนำมาทอเป็นผืนผ้า โดยใช้กี่เอวในการทอ ผืนไหนที่ไว้ใช้เองจะทอให้มีความกว้างพอดีตัวผู้สวมใส่ ส่วนผืนไหนที่ทอเพื่อเก็บไว้จำหน่ายก็จะทอให้มีหน้าผ้าที่กว้างขึ้นขนาดเท่ากับผ้าชิ้นของคนพื้นราบ และเมื่อถามนางซอนถึงการสะกิดลวดลายนางซอนก็ให้เหตุผลว่า ผ้าทอของชาวลัวะในปัจจุบันไม่มีการสะกิดลวดลายเนื่องจากการสะกิดลวดต้องใช้เวลาในการสะกิด 1-2 อาทิตย์ทำให้ไม่คุ้มกับต้นทุน ซึ่งผ้าผืนหนึ่งจะขายได้ในราคาประมาณ 500 บาท ส่วนผ้าที่เธอทอไว้สวมใส่นั้นจะมีการสะกิดเส้นด้ายเพื่อให้เกิดความสวยงามบางเป็นบางผืนบางผืนก็ไม่มีการสะกิดลวดลาย เนื่องจากในปัจจุบันเธอสวมใส่เสื้อผ้าที่ได้รับบริจาคในการไปทำไร่ทำสวนอยู่เป็นประจำ ส่วนผ้าที่ทอไว้สวมใส่ในงานพิธีกรรมประจำหมู่บ้านเท่านั้น

นางบัว วัชรไพรัตน์ อายุ 35 ปี ได้กล่าวว่าผู้หญิงชาวลัวะบ้านเฮาะในปัจจุบันผลิตผ้าทอลัวะ เพื่อการดำรงชีพของตนเองในความเป็นอยู่ทางสังคมไปพร้อมกับการดำรงชีพในชีวิตประจำวันที่ยังต้องมีวัตถุดิบของเข้ามาเกี่ยวข้อง ถึงแม้จะเป็นการผลิตผ้าทอที่มีลวดลายในรูปแบบที่ปรับเปลี่ยนไปบ้างเพื่อความอยู่รอด และให้เป็นไปตามสังคมที่เปลี่ยนไป หากเขาไม่ทอก็ยังมีสตรีชาวลัวะคนอื่นๆ อีกหลายคนที่ทอเก็บไว้จำหน่ายหากมีผู้มาเยือน

ภาพที่ 20 ลวดลายบนผืนผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาะในปัจจุบันที่ปรับเปลี่ยน

นางนพรัตน์ วรรณิกา อายุ 38 ปี เจ้าของร้านจำหน่ายผ้าทอในอำเภอแม่แจ่ม ที่เคยซื้อผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮาะมาวางจำหน่ายในร้าน ได้เล่าถึงจุดเริ่มต้นของการนำผ้าทอของบ้านเฮาะมาจำหน่ายว่า เริ่มต้นจากการที่ชาวลัวะบ้านเฮาะนำผ้าทอมาจำหน่ายให้ที่ร้าน ในราคาผืนละ 250 บาท

ซึ่งนางนพรัตน์เองก็ไม่มีความรู้ในเรื่องผ้าทอของชาวเขามากนัก แต่ก็เคยเห็นชาวลัวะสวมใส่อยู่บ้าง นางนพรัตน์ไม่ได้คำนึงถึงลวดลายบนผืนผ้า ดูเพียงแต่โครงสร้างทางด้านสีสรร และฝีมือในการทอผ้า จึงนำมาจำหน่ายที่ร้านค้า ซึ่งในการจำหน่ายก็จำหน่ายได้ แต่จำหน่ายได้ช้ากว่าผ้าทออื่นๆ เนื่องจากผู้ซื้อไม่ค่อยจะรู้จักผ้าทอของชาวลัวะและผ้าทอมีราคาที่แพง โดยนางนพรัตน์นำมาจำหน่ายในราคาผืนละ 400 บาท หากไปซื้อด้วยตนเองคงไม่คุ้มกับต้นทุนที่ต้องจำหน่ายในราคานี้ ปัจจุบันนางนพรัตน์ก็ยังรับซื้อผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮามาจำหน่ายบ้างครั้งละ 3-4 ผืน หากชาวลัวะบ้านเฮานำมาจำหน่ายให้ แต่ต้องใช้เวลาจำหน่ายนานถึง 2-3 เดือนจึงจำหน่ายหมดและถึงจะรับผ้าทอชุดใหม่มาจำหน่ายอีกครั้ง

ภาพที่ 21 ร้านจำหน่ายผ้าของชาวลัวะบ้านเฮาในอำเภอแม่แจ่ม

จากการศึกษาจึงพบว่าลวดลายผ้าทอของชาวลัวะ ที่คนลัวะแต่ละคนสามารถครอบครองร่วมกันภายใต้การกำกับด้วยบรรทัดฐานทางสังคมของลัวะ ทั้งความงามและค่านิยมทางสังคม เพราะความสัมพันธ์ระหว่างผู้หญิงและการผลิตผ้าไม่อาจ แยกออกไปจากสังคมลัวะได้ เหมือนกับการผลิตผ้าทอนั้น ก็ไม่อาจแยกออกไปจากบทบาทหน้าที่ของผ้าที่แสดงออกถึงความเป็นผู้หญิง ได้ใช้การผลิตผ้าทอและลวดลายนั้นแสดงถึงความเป็นผู้หญิงของตนและเป็นเครื่องมือในการตัดสินใจผู้หญิงแต่ละคนด้วย เรื่อยมาตั้งแต่อดีตจนถึงยุคปัจจุบัน เพราะลายผ้าลัวะที่สะกิดออกมานั้น เป็นวิธีการสื่อของผู้หญิงถึงสภาพของตนเอง การสะกิดในผืนผ้าลัวะที่ถูกผลิตขึ้นนั้นก็เพื่อแสดงถึงความเป็นผู้หญิงที่สมบูรณ์พร้อมที่จะมีคู่ครองและยังใช้ในการเปลี่ยนสถานภาพของตนเองในสังคมด้วย

ลวดลายบนผืนผ้าของชาวลัวะในปัจจุบัน จึงเป็นสัญลักษณ์ของความเป็นผู้หญิงและสถานภาพในสังคม ที่สตรีชาวลัวะพยายามใช้เป็นเครื่องมือในการแสดงถึงคุณสมบัติของตนเองให้แก่สังคมได้รับรู้ และยังเป็นการเสริมลักษณะของตนเองภายใต้บรรทัดฐานและกระบวนการเรียนรู้

ทางสังคมพร้อมกับการเรียนรู้เอาสิ่งแปลกใหม่เข้ามาใช้ร่วมกับชีวิตความเป็นอยู่ในปัจจุบัน พร้อมกับผู้ชายลัวะก็ถือการผลิตผ้าเป็นมาตรการให้การควบคุมผู้หญิง ด้วยการใช้ผ้าเป็น เครื่องมือในการคัดเลือกผู้หญิงที่จะมาเป็นภรรยา เนื่องจากการมีผ้าใช้นั้นยังแสดงฐานะทางสังคมว่าครอบครัวนั้นไม่ใช่คนเกลียดคร้านและยากจน

การสร้างสรรคความสวยงามของลวดลายบนผืนผ้าทอ สำหรับสังคมชาวลัวะในปัจจุบันนั้น ผู้ผลิตจะมีเจตนาในการสร้างคุณค่า ผ้าทอที่เป็นเอกลักษณ์ของชาวลัวะให้มีคุณค่าในยุคปัจจุบันที่มีความเจริญทางด้านวัตถุเข้ามาเป็นตัวบ่งบอกถึงฐานะทางครอบครัวมากขึ้น

ลวดลายบนผืนผ้าของชาวลัวะในปัจจุบันนี้นั้น จึงเป็นผลผลิตจากอุปถัมภ์เพียงเท่านั้นซึ่งสังคมลัวะเป็นผู้ครอบครองกฎเกณฑ์ของลวดลายที่กำหนดแบบแผนโครงสร้างลวดลายในสังคมผ่านรสนิยมร่วมกันในเชิงความงาม การผลิตผ้าทอทำให้เกิดการรวมตัวของกลุ่มผู้หญิง ลัวะอย่างเข้มแข็ง นอกเหนือจากการตั้งถิ่นฐานในละแวกเดียวกัน ภายในกลุ่มพี่น้องผู้หญิง เราจึงอาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงลัวะผลิตผ้าเพื่อแสดงถึงหรือสื่อสารบางอย่าง และถ้าสารที่ถูกสื่อโดยปัจเจกแต่ละคนนั้น มีรากฐานมาจากสังคมร่วมกันที่สามารถสื่อถึงเอกลักษณ์ของกลุ่มที่มีลักษณะรูปแบบเหมือนกันและแตกต่างจากกลุ่มอื่นๆนั่นเอง

พฤติกรรมการทอผ้าของสตรีชาวลัวะบ้านเฮาะ โดยเฉพาะวิธีการการสะกิดลวดลายบนผืนผ้าเป็นพฤติกรรมที่โดดเด่นและสำคัญของสตรีลัวะ มาเป็นเวลาหลายศตวรรษ ถ้ามีคำถามว่าทำไมสตรีลัวะแต่ละคนจึงมีความเพียรพยายามในการสร้างสรรค์ผลิตผ้า สร้างลวดลายลัวะที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนขึ้นเพื่อเหตุใด คำตอบคือ ผู้หญิงลัวะสามารถแสดง “คุณสมบัติแห่งตน” ได้โดยผ่านลวดลายบนผ้าที่ห่อหุ้มร่างกาย ซึ่งคุณสมบัตินี้มีความหมายต่อค่านิยมในการเลือกคู่ครองของผู้ชายลัวะ การถักทอ การสะกิดลวดลายได้สวยงามสมบูรณ์แสดงให้เห็นถึงการเป็นแม่เรือนที่ดีในครอบครัว พันธะระหว่างการทำผ้าของผู้หญิงและค่านิยมในการเลือกคู่ของผู้ชาย เป็นกระบวนการระดับพื้นฐานของสังคมลัวะ การสะกิดลวดลายลัวะของผู้หญิงที่ทอจึงถือเป็นหน้าที่อันสูงส่ง เป็นเสมือนวิถีทางในการเชื่อมสายใยทางสังคมของผู้หญิงเป็นพฤติกรรมการสร้าง ความสัมพันธ์กับกลุ่มสังคม ผู้หญิงลัวะทุกคนตั้งแต่เล็กจึงต้องเรียนรู้กระบวนการถักทอ สะกิดลวดลายไปพร้อมกับกระบวนการจัดระเบียบทางสังคม

โดยสรุปความหมายของสัญลักษณ์ในผ้าทอของชาวลัวะ ในส่วนของความหมายเชิงปัจเจกนั้น ผ้าทอของชาวลัวะจัดเป็นพฤติกรรมสังคมที่สำคัญของผู้หญิงลัวะที่เรียนรู้ระบบระเบียบของลวดลายบนผืนผ้าและระบบระเบียบของกฎเกณฑ์ในสังคมไปในเวลาเดียวกัน ความหมายของการรับรู้นี้เป็นการเตรียมความพร้อมของผู้หญิงลัวะ เพื่อเข้าสู่การเป็นหญิงในอุดมคติและการเป็นมนุษย์ของสังคม เนื่องจากลวดลายลัวะเป็นผลรวมของผลิตผลทางวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับโลก

นามธรรมและโลกรูปธรรม เพื่อถ่ายทอดความหมายไปสู่สังคมถึงบทบาทเพศที่แตกต่างกันระหว่างหญิงชาย ผู้หญิงจะเป็นผู้ผลิตผ้า ผู้ชายจะเป็นผู้ผลิตข้าว พืชไร่ ทางด้านผู้ชาย ล้วนลายคาดผ้าเป็นส่วนสำคัญในการทอผ้าที่ถือเป็นค่านิยมของสังคมแล้วในการตัดสินใจเลือกคู่ครอง ทางด้านผู้หญิงแล้วความสามารถเฉพาะตัวในการทอผ้าเป็นคุณสมบัติที่สำคัญในการเป็นหญิงที่สมบูรณ์และเป็นแม่ศรีเรือนที่ดี และโยงใยกลุ่มผู้หญิงเข้าด้วยกัน เพราะล้วนลายคาด ล้วนบนผืนผ้าทอ(ผ้าชิ้น) ล้วนนั้น เป็นสมบัติของสังคมส่วนรวม

ในส่วนของความหมายนั้นเนื่องจาก ผู้หญิงจะเป็นศูนย์กลางสายตระกูลและเป็นกลุ่มทางสังคมซึ่งมีรากฐานมาจากความสัมพันธ์ทางสายโลหิต รูปแบบของอำนาจมีความสัมพันธ์กับพื้นที่และสายตระกูลที่มีลักษณะของอำนาจที่คงที่ เนื่องจากผู้หญิงจะเป็นผู้ที่สืบทอดสายตระกูลและตั้งถิ่นฐานภายในกลุ่มเครือญาติฝ่ายผู้หญิง ด้วยรูปแบบของการแยกครัวเรือนและการตั้งถิ่นฐานหลังการแต่งงานต่างก็สนับสนุนความสัมพันธ์อันแนบแน่นระหว่างพี่น้องชาวลัวะที่เป็นหญิง เพราะผู้หญิงลัวะจะนำสามีเข้ามาอยู่ในครัวเรือนของตน หากมีการแยกครอบครัวผู้หญิงก็นิยมตั้งบ้านเรือนอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับบ้านพ่อแม่ตน ด้วยเหตุนี้ ความผูกพันภายในกลุ่มผู้หญิง จึงได้กลายเป็นสิ่งสำคัญ ในการรวมกลุ่มคนที่มียสายตระกูลหรือสายโลหิตร่วมกัน

การที่ผู้หญิงจะสามารถครอบครองพื้นที่และมีสายสัมพันธ์ในรูปแบบของบ้านนั้น มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้และบทบาทหน้าที่ในสังคมของผู้หญิงลัวะ ความเป็นหญิงและความเป็นแม่กำหนดให้ผู้หญิงลัวะเป็นผู้ครอบครองชุดความรู้ในการผลิตผ้าและเป็นผู้ผลิตวัตถุที่เกี่ยวข้องกับผ้าทั้งหมด ยามเมื่อผู้หญิงลัวะมีลูกก็มักจะไม่ได้ไปทำงานในไร่แต่จะอยู่บ้านเลี้ยงลูกและทอผ้าการทอผ้าทำให้ผู้หญิงลัวะผูกพันกับพื้นที่บ้านเรือนของตนเองสูง เพราะการทอผ้าหรือกิจกรรมเกี่ยวกับการทอส่วนใหญ่จะอยู่ในบริเวณบ้านที่ช่วยส่งเสริมความสัมพันธ์ในกลุ่มผู้หญิงให้แน่นแฟ้น และแข็งแกร่งยิ่งขึ้น

ทักษะ ความรู้ ความสามารถและความชำนาญของผู้หญิงลัวะที่แสดงออกมาในกิจกรรมการทอผ้านั้นน่าจะอธิบายได้ว่า สังคมและวัฒนธรรมลัวะ ได้มอบทักษะความรู้ความสามารถและความชำนาญเหล่านี้ให้กับผู้หญิงลัวะ หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งได้ว่า บทบาทของ ผู้หญิงลัวะทั้งหมดที่มีในทุกขั้นตอนของกระบวนการผลิต การบริโภคและการจำหน่ายแจกผ้าทอล้วนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของ “ต้นทุนทางวัฒนธรรม ที่สังคมและวัฒนธรรมลัวะมอบให้กับผู้หญิง เพื่อใช้เป็นฐานสำคัญในการแสดงบทบาทและสถานภาพทางสังคมของผู้หญิง ไม่ว่าจะเป็นบทบาทของลูกสาว แม่ หรือญาติผู้ใหญ่ฝ่ายหญิง ทั้งนี้เพราะชีวิตของผู้หญิงลัวะนั้น ต้องเกี่ยวข้องกับผ้าทอและกระบวนการทอผ้าตลอดตั้งแต่วัยเด็กจนถึงวัยชรา

กระบวนการเรียนรู้ถ่ายทอด เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในวิถีชีวิตของผู้หญิงลัวะ เด็กหญิง ลัวะเริ่มเรียนรู้หนังสือจากโรงเรียนที่เข้าไปตั้งในหมู่บ้านมากขึ้นแต่การทอดผ้ายังคงถ่ายทอด หรือ เรียนรู้กันจากผู้หญิงรุ่นหนึ่งไปยังรุ่นหนึ่ง ด้วยวิธีการมุขปาฐะ คือการบอกสอนด้วยปากเปล่าสาธิต ให้ดูเป็นตัวอย่าง เรียนรู้จากลวดลายแม่แบบ การสะกิดแม่แบบแล้วลงมือฝึกหัดจนเกิดทักษะและความชำนาญมากขึ้นๆ ไม่ใช่วิธีการเรียนเหมือนในโรงเรียนของรัฐบาล และมีการปรับตัวตามการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจมาโดยตลอด

ผู้ศึกษายังค้นพบถึงบทบาทที่เกี่ยวพันกันและกันระหว่างหญิง ชายลัวะบ้านเฮาะด้วยการสัมภาษณ์ นายแดง ศิริสุชากุล อายุ 52 ปี ซึ่งเป็นลูกชายคนโตของแม่ฮ้อยตุ๊ก ศิริสุชากุล กล่าวว่า กระบวนการทอดผ้าที่แท้จริงก็คือ กระบวนการอบรมขัดเกลาทางสังคมและพิธีกรรมผ่าน ภาวะในช่วงวัยต่างๆของผู้หญิงลัวะ กระบวนการและขั้นตอนต่างๆของการทอดผ้า แท้ที่จริงก็คือ ช่องทางที่สังคมวัฒนธรรมลัวะเปิดโอกาสให้ผู้หญิงลัวะเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของ ครอบครัวและชุมชน เช่น การทำบุญตามความเชื่อ การค้าขายผ้าเพื่อหารายได้เลี้ยงครอบครัว การให้กำเนิดและเลี้ยงดูสมาชิกใหม่ของชุมชน ฯลฯ นอกจากนี้ในท่ามกลางกระแสการเปลี่ยนแปลงตามการพัฒนาของชุมชน ผู้หญิงลัวะและกระบวนการทอดผ้าก็ปรับตัวเองด้วย ในแง่ของการนำเทคโนโลยีใหม่เข้ามาใช้ การจัดการด้านเงินทุน การตลาด แรงงาน รวมทั้งเปิดโอกาสให้ผู้ชายเข้ามามีบทบาทในกระบวนการทอดผ้ามากขึ้น

ข้อค้นพบต่างๆ เหล่านี้ ถ้าพิจารณาจากนัยดังกล่าว น่าจะกล่าวได้ว่า ผู้หญิงลัวะในชุมชน หมู่บ้านลัวะ ไม่ได้ถูกเอารัดเอาเปรียบ ไม่ได้ถูกกดขี่ทางเพศและไม่ได้มีสถานภาพทางสังคมต่ำด้อยกว่าผู้ชายลัวะแต่อย่างใด ตรงกันข้ามผู้หญิงลัวะกลับมีบทบาทเกี่ยวพันกับเพศชายมานานแล้ว และบทบาทดังกล่าวยังดำเนินต่อไป โดยผ่านการปรับเปลี่ยนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทาง เศรษฐกิจสังคม และสภาพแวดล้อมของชุมชนตัวเองที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว

ปัจจัยที่เกี่ยวข้องและมีอิทธิพลต่อการปรับเปลี่ยนลวดลายบนผืนผ้าของผู้หญิงลัวะบ้านเฮาะ

จากการสัมภาษณ์นายหมื่น ศิริจรูญอายุ 50 ปีผู้ใหญ่บ้านบ้านเฮาะเมื่อวันที่ 3 พฤศจิกายน 2546 ได้กล่าวถึงความเป็นจริงในปัจจุบันที่ว่า ชุมชนลัวะบ้านเฮาะที่ได้ติดต่อกับโลกภายนอกอยู่ตลอดเวลา กลไกของตลาดทุนนิยมและอำนาจรัฐควบคุมและเชื่อมโยงชุมชนหมู่บ้านเฮาะเข้ากับการเปลี่ยนแปลงของโลก หมู่บ้านเฮาะในปัจจุบันจึงทันสมัยมากขึ้น เด็กๆหนุ่มสาวได้รับการศึกษา มากขึ้น เครือข่ายของสื่อมวลชนแขนงต่างๆเข้าถึงหมู่บ้านมากขึ้น กิจกรรมการเกษตรแบบดั้งเดิม รวมทั้งวิธีการผลิตแบบต่างๆในชุมชน เช่น หัตถกรรมพื้นบ้าน การทอดผ้า การจักสาน ฯลฯ ย่อม ได้รับผลกระทบอย่างแน่นอน หนุ่มสาวลัวะบางคนออกไปทำงานรับจ้างนอกหมู่บ้าน

การเปลี่ยนแปลงเหล่านี้ส่งผลกระทบต่อบทบาทและสถานภาพทางสังคมของผู้หญิงด้วย
อย่างไรก็ตามภายใต้สถานการณ์ดังกล่าว

จากการศึกษาในครั้งนี้ผู้ศึกษาพบว่า ปัจจัยในการปรับเปลี่ยนที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้
หลายประการคือ

ปัจจัยที่หนึ่ง “การทอผ้า” กลายมาเป็นอาชีพสำคัญของผู้หญิงในชุมชนหมู่บ้านเฮาะ
โดยเฉพาะผู้หญิงวัยกลางคนขึ้นไปหรือผู้หญิงที่แต่งงานมีครอบครัวแล้วในบ้านเฮาะแทบทุกคนจะ
ทอผ้าเพื่อจำหน่าย จากปัจจัยการสนับสนุนของหน่วยงานภายนอก เช่น กรมการพัฒนาชุมชน
องค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆ ช่วยให้ผู้หญิงเพิ่มขีดความสามารถในการผลิตและการจัดการให้มี
ประสิทธิภาพมากขึ้น และสาเหตุสำคัญที่ทำงานทอผ้า เป็นงานหลักของผู้หญิงวัยกลางคนขึ้นไป
ก็คือ เด็กสาวในหมู่บ้านจำนวนมากมีแนวโน้มที่จะเข้าไปหางานทำในเมืองหลังจบการศึกษา
มากกว่าที่จะเลือกทอผ้าอยู่ที่บ้าน และหลังจากที่กลับมาอยู่บ้านก็จะเริ่มใช้ทักษะในการทอผ้าให้
เริ่มต้นขึ้นใหม่อีกครั้ง เพื่อที่จะทอผ้าเพื่อหารายได้สำหรับครอบครัวตัวเองและเพื่อทอผ้าไว้ใช้ใน
พิธีกรรมต่างๆ ของหมู่บ้าน อันเป็นแบบแผนทางวัฒนธรรมของผู้หญิง

ปัจจัยที่สอง อิทธิพลของกระบวนการเรียนรู้และการถ่ายทอดทักษะการทอผ้า ยังคง
ดำเนินต่อไปในหมู่บ้านเฮาะปัจจุบัน ซึ่งการเรียนรู้และการถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรมสำหรับ
ผู้หญิงในวันนี้ แม้ว่าจะไม่เข้มข้นเหมือนกับที่เป็นมาในอดีต แต่ก็ถือว่าเป็นกระบวนการที่ได้รับ
การสืบทอด และปรับเปลี่ยนที่เหมาะสมกับสถานการณ์ เด็กผู้หญิงที่บ้านเฮาะใช้เวลาหลังเลิก
เรียนและช่วงปิดเทอมช่วยแม่ทอผ้าและเรียนรู้ขั้นตอนต่างๆ ของการทอผ้า โดยเฉพาะเทคนิคการ
สะกิดลาย ทำลายคาดลัวะที่เป็นเอกลักษณ์ของลัวะ ซึ่งกิจกรรมดังกล่าวช่วยให้เด็กผู้หญิงที่ยังเป็น
นักเรียนเหล่านั้นมีความรู้และเกิดประสบการณ์ในการทอผ้ามาตั้งแต่เด็ก รวมถึงความชำนาญใน
เทคนิคการสะกิดลวดลายต้องเรียนรู้จากญาติผู้ใหญ่บางคนเป็นการเฉพาะ พวกเธอสามารถปรับตัว
เลือกที่จะเรียนรู้สถานการณ์ของตนเองและของครอบครัว

ปัจจัยที่สาม โลกทัศน์แบบใหม่ ประสบการณ์ของผู้หญิงจะแตกต่างหลากหลายมาก
ขึ้น โลกทัศน์และประสบการณ์ชีวิตของพวกเธอนั้นเป็นสิ่งที่ผู้หญิงรุ่นแม่ รุ่นยาย หรือรุ่นก่อน
หน้านั้นไม่เคยมีมาก่อน โดยเฉพาะหญิงสาวบ้านเฮาะที่เคยลงไปทำงานในเมืองเชียงใหม่ ต่างก็
ได้รับประสบการณ์ชีวิตที่ต้องดิ้นรนต่อสู้ท่ามกลางความทันสมัยของเมืองเชียงใหม่ ความทันสมัย
ความคิดและเอกลักษณ์ของความเป็นสมัยใหม่ของผู้หญิงเหล่านั้น ต้องปรับเปลี่ยนหรือ
ผสมผสาน ให้เข้ากับโลกของความเป็นจริงที่ว่า เป็นลูกสาว เป็นเมีย หรือเป็นแม่ของลูกต่อไป
เมื่อกลับไปอยู่ในชุมชนหมู่บ้านลัวะหลังการแต่งงาน

การทอผ้าของผู้หญิงลัวะบ้านเฮาะสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจสังคม และวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านเฮาะ กล่าวคือ กิจกรรมการทอของผู้หญิงลัวะ นับตั้งแต่ยุคแรกเริ่มของการก่อตั้งชุมชนจนถึงปัจจุบันนั้น เป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจกและการบริโภคของระบบเศรษฐกิจในหมู่บ้านเฮาะ ผ้าจากข้อมูลที่ถูกวิจัยได้รับรู้จึงเป็นทั้งเครื่องนุ่งห่มที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์ พร้อมกันนั้นเป็นปัจจัยทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้เพราะชาวลัวะสามารถใช้ผ้าเป็นสินค้าที่กำหนดคุณค่าได้ ทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่ใช่ตัวเงิน ในการให้เป็นของฝาก แลกเปลี่ยนหรือซื้อขายได้ตลอด คราบเก่าที่ผู้ผลิตผ้าและผู้บริโภคผ้ามีความต้องการตรงกัน ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในกิจกรรมทางเศรษฐกิจอันนี้ ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของบ้านเฮาะได้

การผลิตเพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

พื้นฐานดั้งเดิมของระบบเศรษฐกิจบ้านเฮาะนั้น ไม่ได้มีเพียงกิจกรรมด้านการเกษตร เช่น ทำนาแบบอาศัยน้ำฝน ทำข้าวไร่บนไหล่เขา ปลูกพืชสวนครัว เลี้ยงสัตว์ เก็บของป่าล่าสัตว์ เท่านั้น แต่ยังมีกิจกรรมทางด้านหัตถกรรมที่แสดงออกถึง การแบ่งงานกันทำระหว่างเพศและทักษะความเชี่ยวชาญเฉพาะ เช่นงานตีเครื่องเงิน และจักสานเป็นงานฝีมือของผู้ชาย ในขณะที่การทอผ้าเป็นกิจกรรมของเพศหญิงจากการเก็บข้อมูลพบว่าตั้งแต่ชุมชนเรื่อยมาระบบเศรษฐกิจของบ้านเฮาะเป็นแบบยังชีพ ที่พื้นฐานการผลิตต้องอาศัยความอุดมสมบูรณ์ของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่น ชาวลัวะบ้านเฮาะสามารถพึ่งตนเองได้ในเรื่องของอาหาร เครื่องนุ่งห่ม และปัจจัยที่จำเป็นอื่นๆ โดยเฉพาะการผลิตเครื่องนุ่งห่มหรือการทอผ้านั้น ถือได้ว่าเป็นงานของผู้หญิงลัวะแทบทั้งหมด ผู้ชายอาจช่วยผู้หญิงในการทำไร่ผ่าย และช่วยทำอุปกรณ์ในการทอผ้า แต่ผู้หญิงจะทำหน้าที่ทุกอย่างนับตั้งแต่การแปรรูปเส้นด้ายไปจนถึงการทอผ้า การตัด การเย็บจนสำเร็จออกมาเป็นเสื้อ กางเกง ผ้าถุง ฯลฯ เพื่อใช้ในชีวิตประจำวัน

ภาพที่ 22 ผ้าที่สตรีชาวลัวะทอเพื่อสวมใส่ในชีวิตประจำวัน

การผลิตเพื่อเตรียมพร้อมจำหน่าย

ในสังคมวัฒนธรรมดั้งเดิมของหมู่บ้านลัวะ การทอผ้าไม่ใช่กิจกรรมทางเศรษฐกิจล้วนๆ เพราะผู้หญิงลัวะทอผ้าขึ้นมาไม่ได้นำมาเพื่อแลกเปลี่ยนเสมอไป แต่หากทอขึ้นมาเพื่อใช้ในครอบครัว ใช้เป็นของฝาก ใช้ในพิธีกรรมตามจารีตประเพณีเป็นวัตถุประสงค์แรก แล้วหลังจากนั้น ผ้าทอของหมู่บ้านต่างๆ ก็ค่อยๆ กลายเป็นสินค้าในระบบทุนนิยม จากพ่อค้าคนภายนอกที่เข้าไปซึ่งปั่นเสมือนตัวแทนของระบบตลาดที่ทำให้ผ้าทอลัวะเป็นที่ต้องการของตลาดภายนอกมากขึ้น จนถึงในยุคปัจจุบัน เป็นการทอผ้าเพื่อการค้า หรือจำหน่ายเพื่อหารายได้พิเศษให้กับครอบครัว มากกว่าการทอผ้าเพื่อใช้ในครอบครัว และใช้ในพิธีกรรมเหมือนในอดีต และคาดว่ารูปแบบของการทอผ้าจะเปลี่ยนแปลงจากแบบพื้นบ้านในครัวเรือน ไปเป็นธุรกิจแบบใหม่มากขึ้นทั้งนี้ กระบวนการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เป็นส่วนหนึ่งของการปรับตัว หรือปรับบทบาทหน้าที่ของเพศให้สอดคล้องกับสถานการณ์ทางสังคมของชุมชนปัจจุบัน ที่ผลักดันให้ผู้หญิงลัวะต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคมมากขึ้น เช่นผู้หญิงต้องปรับเปลี่ยนจากการทอผ้าแบบดั้งเดิมไปเป็นการทอผ้าในเชิงธุรกิจสมัยใหม่ กระบวนการตรงนี้เกิดขึ้นได้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระบบการศึกษา การสื่อสารมวลชน ระบบเทคโนโลยีสมัยใหม่ การพัฒนาจากหน่วยงานภายนอกและโลกทัศน์ที่เปิดกว้างมากขึ้นของผู้หญิงลัวะในหมู่บ้านเฮาะ

เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมเกิดขึ้น จึงเกิดการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมขึ้น เกิดการปรับตัวเข้าหากันและกันระหว่างวัฒนธรรมเก่าและวัฒนธรรมใหม่ เช่นผู้หญิงลัวะเมื่อออกไปทำงานรับจ้างนอกชุมชนก็จะแต่งชุดแบบคนเมืองพื้นราบ แต่พอกลับเข้าหมู่บ้านหรือแต่งงานแล้วก็จะกลับมาใส่ชุดแบบเดิมนั่นเอง คือใส่ทั้งแบบใหม่และแบบเก่าที่เป็นเอกลักษณ์ของเผ่าตัวเอง และผู้หญิงพื้นราบก็นำเอาลายคาดลัวะไปใช้ใส่ผ้าถุงผ้าทอของพื้นราบ โดยเฉพาะผ้าถุงผ้าขึ้นของผู้หญิงในเขตอำเภอแม่แจ่มด้วย ที่มีการนำเอาลายคาดลัวะไปใช้ตกแต่งผ้าถุง

ภาพที่ 23 ผ้าทอของชาวพื้นราบที่นำโครงสร้างและลวดลายของผ้าลัวะไปใช้

ดังนั้นเรื่องการผสมกลมกลืนทางวัฒนธรรมโดยการมองผ่านการทอด้านนี้ จึงสรุปส่วนนี้ได้ว่า การให้และการรับเอาวัฒนธรรมของกันและกัน ระหว่างผู้หญิงพื้นราบแม่แจ่ม กับผู้หญิงลัวะบ้านเฮานั้น เกิดขึ้นโดยการไม่ตั้งใจ ไม่รู้ตัว ไม่มีการบังคับหรือไม่มีข้อกำหนดอย่างแน่ชัด โดยเป็นลักษณะของการเรียนรู้กันและกัน โดยจิตใต้สำนึกทั้งผู้ให้และผู้รับต่างก็พยายามที่จะปรับตัวหรือทำให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมในแต่ละช่วงเวลา และในระยะต่อๆมาย่อมจะมีการผสมกลมกลืนกันขึ้น เพราะต่างฝ่ายต่างก็พยายามที่จะปรับตัวให้เข้าหากัน

ชาวลัวะบ้านเฮามีการติดต่อกับสังคมอื่นๆ เกิดการยอมรับเอาวัฒนธรรมอื่นภายนอกเข้ามาใช้เป็นที่ยอมรับทั้งในเรื่องของวัตถุ ความคิด การกระทำ ที่มีประโยชน์โดยใช้ประสบการณ์ของแต่ละคนเป็นเครื่องตัดสิน ซึ่งการยอมรับสิ่งใหม่นั้น แสดงถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ในสังคมของเขา โดยเฉพาะเกี่ยวข้องกับโครงสร้างสังคมและระบบค่านิยม หรืออาจกล่าวได้ว่าการยอมรับสิ่งใหม่นั้นเป็นผลมาจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมจากสังคมหนึ่ง สู่อีกสังคมหนึ่งนั่นเอง

ในส่วนของการยอมรับสิ่งใหม่ในการทอดผ้าของผู้หญิงลัวะบ้านเฮา ก็เริ่มจากการรับรู้ ว่า คนภายนอกสนใจผ้าทอแบบลัวะลาคีลัวะ มีความนิยม มีการสั่งซื้อ ความสนใจ ความกระตือรือร้นที่จะทอเพื่อขายจึงได้มีการยอมรับที่จะทอมากขึ้นมาเพื่อขาย แล้วขายได้จึงมีการยอมรับที่จะทอมากขึ้น ดังนั้นการทำความเข้าใจ การปรับเปลี่ยนการทอดผ้าของบ้านเฮาเราจึงพบว่า กระบวนการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมได้ก่อให้เกิดการยอมรับสิ่งใหม่ ๆ ขึ้นในบ้านเฮา

การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของบ้านเฮา

จากการศึกษาเก็บรวบรวมข้อมูลในบ้านเฮามีสิ่งใหม่ๆเข้าสู่หมู่บ้าน โดยการสัมภาษณ์ นายวาง ศิริสุชากุล อายุ 40 ปี ลูกคนสุดท้องของแม่ฮ้อยตุ๊ก ศิริสุชากุล และปัจจุบันเป็นนักการภารโรงของโรงเรียนบ้านเฮาวิทยาคม ได้กล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงในสังคมบ้านเฮา โดยเฉพาะการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดนั้น ก็คือเรื่องของกระบวนการผลิตที่เปลี่ยนแปลงไปทั้งในด้านวัตถุดิบ กรรมวิธี พลังงาน การลงทุน การจัดการต่างๆ ฯลฯ และปัจจัยในการผลิต เช่นที่ดินมีน้อยลง แรงงานมีน้อยลง พฤติกรรมการผลิตเปลี่ยนไปมีการใช้ระบบเงินตราในการผลิตมากขึ้น จึงทำให้ระบบการผลิตในหมู่บ้านเฮาเปลี่ยนแปลงไป จากการผลิตเพื่อใช้เองเป็นการผลิตตามกลไกของตลาด เกิดผลกระทบต่อโครงสร้างทางสังคม เช่นโครงสร้างของครอบครัวจะเปลี่ยนไปโดยมีลักษณะของครอบครัวเดี่ยวมากขึ้น บทบาทของผู้หญิงมีมากขึ้นในการทอดผ้าเพื่อจำหน่ายหารายได้เสริมให้กับครอบครัว สังคมให้ความสำคัญกับการศึกษามากขึ้น บทบาทของสื่อที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ๆมีมากยิ่งขึ้น

จุดประสงค์ของการทอผ้าในปัจจุบันจึงได้เปลี่ยนไปจากในอดีต มีการปรับเปลี่ยนจากการผลิตเพื่อไว้ใช้ในครัวเรือนหรือใช้แลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันภายในหมู่บ้าน กลับเปลี่ยนมาเป็นการผลิตเพื่อจำหน่ายมากขึ้น ซึ่งเป็นเรื่องทางด้านการเศรษฐกิจแบบทุนนิยมแบบใหม่ จึงอาจทำให้ความสำคัญของตลาดล้วยล่นน้อยลงหรืออาจจะหายไปจากเอกลักษณ์บนพื้นผ้าของชาวล้วยได้

จุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงตลาดล้วยบนพื้นผ้าทอของชาวล้วยบ้านเฮาะ เริ่มจากการที่มีคนเข้ามาเที่ยวในหมู่บ้านแล้วขอซื้อผ้าทอของชาวล้วยไปใช้ บางรายอยากได้แต่ไม่สามารถสวมใส่ได้เนื่องจากหน้าผ้าของชาวล้วยมีหน้าผ้าที่แถบพอดีตัว ซึ่งสตรีชาวล้วยจะใช้ตนเองเป็นมาตรฐานในการทอผ้าชิ้นแต่ละผืน เมื่อผู้มาเยือนอยากได้แต่สวมใส่ไม่ได้ด้วยสรีระที่ไม่เท่ากันของผู้ทอและผู้สวมใส่จึงมีการสั่งให้สตรีชาวล้วยทอให้หน้าผ้ากว้างขึ้น จึงเป็นจุดเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงทางด้านโครงสร้างเกิดขึ้นโดยการทอให้หน้าผ้ากว้างขึ้น เมื่อทอต้องการที่จะขายให้เร็วให้ทันต่อผู้ที่มาซื้ออีกครั้ง และต้องการลดต้นทุนการผลิตลงสตรีชาวล้วยจึงเริ่มลดระยะเวลาการผลิตลงโดยการลดตลาดการสะกิดผ้าออก โดยนางชวนให้เหตุผลว่าผู้ซื้อไม่ได้มองลึกลงไปถึงตลาดล้วยที่เป็นรายละเอียดปลีกย่อยในลายคาดล้วย และลูกค้าบางคนไม่รู้ด้วยซ้ำไปว่าใช้วัสดุอะไรในการทอ ถูกค้ำมองเพียงโครงสร้างทางด้านสีสันของผ้าความสวยงามของผ้าความแปลกใหม่ที่ไม่มีการซ้ำไปมาตามท้องตลาด นี่จึงเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้ตลาดล้วยบนพื้นผ้าของชาวล้วยบ้านเฮาะลดลง โดยเปลี่ยนวัสดุที่ใช้จากที่เคยใช้สีธรรมชาติที่ต้องใช้เวลาในการมัดและย้อมนาน จึงเปลี่ยนเป็นการจ้างคนพื้นราบย้อมให้โดยไม่ต้องหมักสีและไม่ต้องไปหาเปลือกไม้ในป่าอีก ซึ่งหายากในปัจจุบัน แต่พอจะซื้อสีเคมีมาย้อมเอง ก็ไม่มีเงินทุนในการซื้อสีที่มีราคาแพง จึงได้จ้างชาวอำเภอแม่แจ่มย้อมสีให้เป็นผืนๆ ไป และจากเส้นใยไหมที่ใช้ทอเป็นลายคาดสีแดงได้ปรับเปลี่ยนเป็นเส้นใยฝ้ายแทน เนื่องจากเส้นไหมมีราคาที่แพงไม่คุ้มกับราคายาของชาวล้วย รวมถึงการมัดย้อมเสร็จแล้วนำมาทอให้หน้าผ้ากว้างขึ้นหลังจากทอเสร็จเป็นผืนก็สามารถที่จะนำออกขายได้เลยโดยไม่ต้องมานั่งเสียเวลาในการสะกิดเส้นด้ายออกมาจอลวดลายดังสายน้ำเหมือนดังเช่นในอดีตอีกแล้ว เพราะต้องเสียเวลาในการสะกิดอีกประมาณ 1-2 อาทิตย์ ซึ่งจะทำให้ผลิตผ้าได้น้อย เป็นจุดของเริ่มต้นของการเปลี่ยนแปลงตลาดล้วยบนพื้นผ้าของชาวล้วยบ้านเฮาะ ดังนั้นการปรับเปลี่ยนการทอผ้าโดยเฉพาะการปรับเปลี่ยนตลาดล้วยของชาวล้วยบ้านเฮาะ จึงพอจะสรุปปัจจัยที่ทำให้ผ้าทอของชาวล้วยบ้านเฮาะเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ดังนี้

ปัจจัยภายนอก จากความเป็นจริงในยุคปัจจุบัน การคมนาคมติดต่อกับสังคมภายนอกทำให้เกิดวัฒนธรรมการแต่งกายเปลี่ยนแปลงไป เด็กวัยรุ่นบ้านเฮาะเริ่มมีการสวมใส่เสื้อผ้าและกางเกงตามแบบผู้คนพื้นราบที่พวกเขาได้พบเห็นตามที่มีผู้ขึ้นไปเยือนในหมู่บ้านหรือจากการได้รับเสื้อผ้าบริจาคจากผู้คนพื้นราบที่บริจาคเสื้อผ้าให้กับชาวล้วยนำมาสวมใส่ จึงเกิดการเปลี่ยน

แปลงเครื่องแต่งกายของชนเผ่าดั้งเดิมมาสวมใส่เสื้อผ้าแบบคนพื้นราบมากขึ้น จนทำให้เกิดการเลียนแบบกันเองภายในหมู่บ้านคนต่อคนไปเรื่อย โดยไม่มีกฎข้อบังคับที่ใครอยากสวมใส่สีอะไรแบบไหนก็ได้ตามความต้องการของผู้สวมใส่

นอกจากนั้นการติดต่อกันมากขึ้นนำไปสู่การติดต่อกับโลกภายนอก ก็ถือว่าเป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงการแต่งกายของชาวลัวะ กล่าวคือการได้ไปนอกชุมชนทำให้พบเห็นผู้คนที่มีการแต่งตัวแตกต่างกันออกไป เช่นการออกไปตัวอำเภอแม่แจ่ม มีร้านค้าจำหน่ายเสื้อผ้า ที่มีสีสันสวยงาม จึงซื้อเสื้อผ้าและกางเกงเหล่านั้นมาสวมใส่ อีกทั้งค่านิยมที่เปลี่ยนไปเช่น การเข้าเมืองจะนิยมใส่กางเกงมากกว่าที่จะสวมใส่ผ้าซิ่น พวกเธอให้เหตุผลว่าในการขึ้นลงรถไม่สะดวกและถูกคนพื้นราบจ้องมองจึงทำให้เวลาที่พวกเธอจะเข้าเมืองก็จะสวมใส่กางเกงที่ได้รับบริจาคมาจากคนพื้นราบหรือซื้อใช้เองบ้างเป็นบางตัว

ปัจจัยภายใน เนื่องจากทุกวันนี้ ชาวลัวะบ้านเฮาะมีความเจริญมากขึ้นเช่นปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ เมื่อกระแสของเศรษฐกิจเริ่มเปลี่ยนแปลงและส่งผลกระทบต่อการค้าวิถีแบบสังคมเกษตรกรรมดั้งเดิมในหมู่บ้านที่สตรีลัวะ เหล่านี้อาศัยอยู่ จากเศรษฐกิจพออยู่พอกินและการดำรงชีวิตที่ต้องสืบทอดวัฒนธรรม กลายเป็นสังคมที่ต้องแข่งขันโดยมีเงินตราเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิถีชีวิต การดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินเริ่มประสบกับปัญหา ทำให้สตรีลัวะเหล่านี้ต้องปรับตัวเพื่อให้เข้ากับความเปลี่ยนแปลงทางด้านเศรษฐกิจและสังคม เพื่อหาทางออกให้กับปัญหาที่เกิดขึ้น โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายรูปแบบ ลวดลาย การประยุกต์ให้จำหน่ายในท้องตลาดได้ จึงก่อให้เกิดการเรียนรู้ในการเปลี่ยนแปลงลวดลายบนผืนผ้าทอของสตรีลัวะ โดยมีทรัพยากรที่สนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้ในการเปลี่ยนแปลง ทั้งนี้สืบเนื่องจากความคาดหวังของสังคมลัวะที่ต้องการให้สตรีเป็นผู้ดูแลเรื่องชีวิตความเป็นอยู่ของสมาชิกในครอบครัว ด้วยการยกย่องให้เป็น “แม่บ้าน” คอยดูแลเรื่องปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญสี่ประการ ซึ่งได้แก่อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย และสุขภาพอนามัยของสมาชิก “เครื่องนุ่งห่ม” เป็นหนึ่งในปัจจัยพื้นฐานสำคัญของแม่บ้านที่จะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจ และจัดหาให้ได้ ทั้งนี้เพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับและยกย่องจากสังคมว่าเป็นแม่ที่ดีของลูก และเป็นภรรยาที่ดีของสามี ผลงานที่ปรากฏจะเป็นความภาคภูมิใจ ส่งผลให้อยากเรียนรู้เพื่อพัฒนาฝีมือของตนเองยิ่งขึ้น

ในแง่ของเงินทุนในการผลิตผ้าทอของชาวลัวะในปัจจุบัน (2546) ต้นทุนต่อผ้าซิ่น 1 ผืนประมาณ 300-400 บาทต่อผืน เนื่องจากวัสดุที่ใช้ทอในปัจจุบัน เช่น ผ้ายท สีย้อมต้องซื้อจากตลาดเพราะในหมู่บ้านเฮาะมีการเกษตรเข้ามามากขึ้น เช่นข้าวที่เป็นอาชีพหลักเพื่อไว้บริโภค ข้าวโพด ถั่วลิสง เป็นต้น ดังนั้นพื้นที่ในการปลูกฝ้ายจึงน้อยลงและอีกประการหนึ่งชาวลัวะบ้านเฮาะให้เหตุผลว่า การปลูกฝ้ายไม่ได้จำหน่ายแต่การปลูกพืชเกษตรสามารถที่จะนำไปจำหน่ายแลก

เปลี่ยนเป็นเงินได้ และฝ้ายสามารถหาซื้อได้ทั่วไปตามท้องตลาดสะดวกและรวดเร็วกว่าการที่จะมาปลูกเองด้วยที่ต้องใช้เวลา 4-6 เดือน และการทอเป็นผืนฝ้ายยังต้องใช้เวลาอีกประมาณ 1 เดือน จึงทำให้ทั้งต้นทุนทางการเงินและต้นทุนทางด้านระยะเวลาใช้เวลานานต่อการทอ 1 ผืน ดังนั้นราคาจำหน่ายต่อผืนของผ้าทอลัวะบ้านเฮาจึงมีราคาที่ค่อนข้างสูง ฝ้ายชิ้นราคาประมาณผืนละ 500 บาทแต่ก็ยังไม่คุ้มกับระยะเวลาในการทอที่ยาวนาน ชาวลัวะจึงพยายามที่จะลดต้นทุนการผลิต คือการลดระยะเวลาในการผลิต ลดกรรมวิธีการสะกิดเส้นด้ายที่ทำให้เกิดลวดลาย ทำให้มีลวดลายน้อยลง ระยะเวลาในการทอถึง 1-2 อาทิตย์ต่อ 1 ผืน ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงลวดลายบนผืนผ้าของชาวลัวะบ้านเฮา ลักษณะเช่นนี้มีแนวโน้มว่าลายคาดลัวะที่เป็นเอกลักษณ์ผ้าทอของชาวลัวะบ้านเฮา อาจจะค่อยๆเลือนหายไป

ภาพที่ 24 วิธีการย้อมสีเส้นด้ายในปัจจุบันที่ชาวลัวะไปจ้างชาวอำเภอแม่แจ่มย้อมสี

ภาพที่ 25 การย้อมสีผ้าลัวะที่ไปจ้างชาวอำเภอแม่แจ่มย้อมด้วยสีเคมี

ภาพที่ 26 ผ้าชิ้นที่จ้างชาวอำเภอแม่แจ่มย้อมสีให้และทำให้สีเปลี่ยนไปจากในอดีต

ภาพที่ 27 การเย็บต่อผ้าเป็นผืนด้วยมือแบบดั้งเดิม

ภาพที่ 28 วิธีการสะกิดตลอดลายผ้าทอของชาวลัวะ

ภาพที่ 29 ลายที่สะกิด

ภาพที่ 30 เปรียบเทียบหน้าผ้าและลวดลายในอดีตและปัจจุบัน

ภาพที่ 31 การนำผ้าทอไปจำหน่ายในงานประจำอำเภอแม่แจ่มของชาวลัวะบ้านเฮาะ

จากการติดต่อกันมาตามกับโลกภายนอกมากขึ้นจึงทำให้ชาวลัวะได้รับการศึกษาได้รับข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ และทำให้ชาวลัวะบางคนได้ปรับเปลี่ยนตนเองในด้านของการแต่งกาย โดยการสวมใส่เสื้อผ้าที่หลากหลายรูปแบบที่หาซื้อได้เปลี่ยนไปตามความนิยมของคนพื้นราบชาวลัวะที่มีการปรับเปลี่ยนที่ได้กล่าวมาพอจะแยกได้อธิบายดังนี้

กลุ่มที่หนึ่งเป็นกลุ่มที่อยู่ในวัยรุ่นหนุ่มสาวที่ยังไม่ได้แต่งงานคือกลุ่มที่มีการปรับเปลี่ยนมากที่สุด คือการนิยมใส่เสื้อผ้าที่หาซื้อได้ตามท้องตลาดในอำเภอแม่แจ่ม รูปแบบของเสื้อผ้าจะขึ้นอยู่กับสมัยนิยมในปัจจุบัน

กลุ่มที่สองเป็นกลุ่มผู้หญิงที่แต่งงานไปแล้วเป็นวัยกลางคน กลุ่มนี้มีการปรับเปลี่ยนมาสวมใส่เสื้อผ้าเหมือนคนพื้นราบเนื่องจากเริ่มต้นมาจากการได้รับการบริจาคเสื้อผ้าจากคนพื้นราบเมื่อสวมใส่แล้วรู้สึกสะดวกต่อการทำงานจึงซื้อเสื้อผ้าตามท้องตลาดมาใส่เองบ้างแต่ก็มีอยู่เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่แล้วจะสวมใส่เฉพาะในเวลาที่ไม่ทำอะไรหรือรับจ้าง หากเวลาอยู่กับบ้านก็จะสวมใส่เสื้อขาวประจำชนเผ่ามากกว่า แต่หากออกไปติดต่อกับภายนอกจะสวมใส่เสื้อผ้าแบบคน

พื้นราบ โดยให้เหตุผลว่าจำเป็นต้องปรับตัวให้เข้ากับสังคมพื้นราบเพื่อจะได้ไม่ต้องถูกมองหรือถูกดูถูกจากผู้คนพื้นราบ

กลุ่มที่สามเป็นกลุ่มของผู้หญิงลัวะที่แต่งงานไปแล้วจนถึงวัยแก่ชรา คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะสวมใส่ชุดประจำเผ่าอยู่ จะมีบ้างที่ปรับเปลี่ยนเวลาไปทำไร่แต่ก็สวมใส่เสื้อผ้าที่ได้รับการบริจาคมากกว่าที่จะซื้อมาใช้เอง ผู้หญิงชาวลัวะจะสวมใส่เสื้อผ้าที่ทอขึ้นใช้เอง แม้ว่าบางคนอาจจะสวมใส่เสื้อผ้าที่ปรับเปลี่ยนลวดลายไปแล้ว หรือสวมใส่เสื้อผ้าของชนเผ่าอื่นบ้าง แต่ยังคงไว้ซึ่งโครงสร้างทางด้านสีสรรบนพื้นผ้าคือ สีดำสลับกับสีแดง และมีค้อย้อมด้วยสีขาว หากมองเพียงโครงสร้างทางด้านสีสรรก็ทราบได้ทันทีว่ายังคงเป็นชุดประจำเผ่าของชาวลัวะ หากไม่ได้มองลงลึกไปถึงลวดลายบนผ้าชิ้น ก็จะไม่มีความรู้ได้นอกจากคนในชุมชนลัวะเอง ปัจจุบันในชีวิตประจำวันของผู้หญิงชาวลัวะบ้านเฮาะก็ยังคงสวมใส่ชุดประจำเผ่าที่มีลวดลายที่สวยงาม ประณีตดั้งเดิม และสวมใส่ชุดประจำชนเผ่าที่ปรับเปลี่ยนไปแล้วปะปนกันไปในชีวิตประจำวันในปัจจุบันนี้

ภาพที่ 32 การสวมใส่เสื้อผ้าออกไปทำไร่ของสตรีชาวลัวะบ้านเฮาะในปัจจุบัน